

PRAVOBRAZTELJICA ZA OSOBE S INVALIDITETOM

PET GODINA RADA INSTITUCIJE PRAVOBRAZTELJICA ZA OSOBE S INVALIDITETOM

Obilježavanje 5 godina rada institucije
Pravobranitelja za osobe s invaliditetom

Zagreb, 2013.

Nakladnik:

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom
Savska cesta 41/3, Zagreb
www.posi.hr

Za nakladnika:

Anka Slonjšak

Urednica:

Branka Meić Salie

Grafička obrada i izrada naslovnice:

Davor Krog

Tiskar:

Tiskara Grafokor, Josipa Mokrovića 6, 10090 Zagreb

PET GODINA RADA INSTITUCIJE PRAVOBRANITELJA ZA OSOBE S INVALIDITETOM

Obilježavanje 5 godina rada institucije
Pravobranitelja za osobe s invaliditetom

Zagreb, 2013.

Sadržaj

Predgovor

Branka Meić Salie, savjetnica pravobraniteljice za osobe s invaliditetom 8

Riječ pravobraniteljice za osobe s invaliditetom:

Pet godina unatrag - Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom

Anka Slonjsak, Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom 9

Hrvatska kao primjer drugim zemljama

Louisa Vinton, koordinatorica UN-a i stalna predstavnica

Programa UN-a za razvoj (UNDP) u Republici Hrvatskoj 11

Suradnja Državnog izbornog povjerenstva i ureda pravobraniteljice

Branko Hrvatin, predsjednik Vrhovnog suda i Državnog izbornog povjerenstva 15

Pismo Predsjednika RH, dr. Ive Josipovića povodom obilježavanja 5.

Obljetnice osnivanja Ureda

Vesna Škulić, povjerenica Predsjednika Republike Hrvatske za osobe s invaliditetom 19

Korak po korak naprijed

Milanka Opačić, ministrica socijalne politike i mlađih 23

Pet godina djelovanja: očekivanja, izazovi i postignuća

Osobna iskaznica ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za

razdoblje od 1. srpnja 2008. do 1. srpnja 2013.

Anka Slonjsak, Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom 27

- Osnivanje Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom 29
- Početak rada Ureda 29
- Ustroj Ureda 29
- Strateški plan 30
- Uloga Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom 31
- Razmatranje slučajeva povreda prava
osoba s invaliditetom i savjetovanje 33
- Obilasci ustanova 35
- Prikupljanje informacija 35
- Promicanje prava i interesa osoba s invaliditetom 36
- Suradnja s medijima i obavještavanje javnosti 37
- Publikacije 37
- Međunarodna suradnja 38
- Suradnja s organizacijama civilnog društva 38

• Godišnja izvješća o radu Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom.....	39
Razlozi za donošenje Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom i očekivanja osoba s invaliditetom	
Zorislav Bobuš, dr. med., predsjednik Zajednice saveza osoba s invaliditetom Hrvatske (SOIH)	41
Doprinos Ureda razvoju javne politike i javne uprave te usklađivanju s UN-ovom Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom	
Nataša Škrbić, nezavisna konzultantica i Anka Kekez Koštiro, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.....	47
Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom - utjecaj na izmjene zakonodavstva u Republici Hrvatskoj	
Prof. Ivana Milas Klarić, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu	53
Svijest društva o osobama s invaliditetom	
Gordana Glibo, Hrvatska udruga za promicanje i razvoj tiflotehnike	59
Pregled povreda prava osoba s invaliditetom i mehanizmi zaštite	
Povreda prava osoba s invaliditetom	
Marina Habijanec, poduzetnica	63
Suradnja Saveza gluhih i nagluhih grada Zagreba i Pravobraniteljice na poboljšanju položaja gluhih i nagluhih osoba	
Katarina Tonković, predsjednica Saveza gluhih i nagluhih grada Zagreba te zastupnica Gradske skupštine Grada Zagreba	69
Život u instituciji nije život	
Senada Halilčević, Udruga za samozastupanje	73
<u>Postignuća u inozemstvu inspiracija za Hrvatsku – hrvatska postignuća kao primjer za mnoge</u>	
Osnivanje i djelovanje Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom kao oblika europeizacije politika prema osobama s invaliditetom	
Dr.sc. Tihomir Žiljak	77
Jačanje položaja osoba s invaliditetom diljem svijeta	
Shuaib Chalken, UN-ov posebni izvjestitelj za osobe s invaliditetom.....	83
Prilozi	
• Program skupa 5 godina rada institucije Pravobranitelja za osobe s invaliditetom	89
• Prikaz aktivnosti Ureda kroz petogodišnje razdoblje u fotografijama	91

PREDGOVOR

Prvog srpnja 2013. godine navršilo se pet godina od kada je Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom otvorio svoja vrata osobama s invaliditetom u Hrvatskom saboru. U tih pet godina puno tog se događalo...

U vrijeme kad se govori o lažnim invalidima kao posljedici raznih anomalija u hrvatskom društvu, zaboravljene su osobe koje zbog teškoća u kretanju, intelektualnih, psihosocijalnih teškoća ili teškoća u komunikaciji zbog gluhoće ne mogu ni izaći iz svojih domova, a oko 6.800 njih smjestili smo u institucije, daleko od očiju. Ljudima koji žive zaboravljeni u sobama nalik bolničkim, nekad i bez ikakvih osobnih stvari ili tek s nekoliko cigareta skrivenih pod krevetom trebao je glas.

Imenovanjem pravobraniteljice osobe s invaliditetom doobile su mogućnost da se njihov glas čuje u društvu. Dobile su zastupnika koji je uvijek na njihovojoj strani, i onda kad su razne institucije protiv njih zato jer nemaju novaca, nemaju znanja ili ne znaju kako s njima razgovarati. Procjenjuju njihove nedostatke i ocjenjuju ono što ne mogu, a zaboravljaju da se radi o ljudskim bićima koja trebaju imati ista ljudska prava kao i drugi. Već pet godina u Hrvatskom saboru govorimo o problemima građana čija je ekonomska moć toliko mala da se pitanja koja se tiču njihovih života nikad ne mogu nametnuti kao tema kojom bi se društvo bavilo. Zajedno s pravobraniteljicom, prvi put je u Sabor ušao i tumač znakovnog jezika da bi i gluhe osobe mogle čuti o čemu se tamo raspravlja.

Prema službenim podacima, u Hrvatskoj je 524.266 osoba koje su se zbog teškoća obratile sustavu za pomoć i to ne samo onu novčanu. Novčanu pomoć u iznosu od 1 250 kuna prima samo njih 22 000. O njima govorim kada i osobnim primjerom pokazujem da i osobe s najtežim invaliditetom mogu obavljati najsloženije funkcije, kakva je ona opunomoćenika Sabora. Mi smo još uvijek društvo u kojem je normalno da mlada osoba koja doživi nesreću zbog koje ne samo da ne može hodati, nego ne može ni pokretati ruke završi u domu za stare i nemoćne. Upravljajući službom od deset ljudi, obilazeći cijelu Hrvatsku i prenoseći iskustva onih koji su na margini društva najvišim institucijama ove države, zajedno sa suradnicima pravobraniteljica šalje poruku osobama s invaliditetom da ne pristanu na mjesto koje im društvo nameće, već da se bore za svoj ravnopravni položaj, da postanu svjesni svojih vrijednosti i svog dostojanstva i budu ponosni na to što jesu. Pokazuje im da usprkos invaliditetu i dalje mogu biti aktivni, samo na drugačiji način.

U pet godina rada susreli smo se s gradonačelnicima i načelnicima općina čiji sugrađani žive u domovima i stotinu kilometara udaljenima od mjesta u kojem su rođeni, kako bi im pokazali da bi i oni uz podršku mogli i trebali živjeti s njima. Govorimo im da prilikom planiranja proračuna trebaju voditi računa o tome da njihovim sugrađanima treba prilagoditi ulaze kako bi mogli ući u trgovine, ambulante, ljekarne, škole.

Danas, nakon pet godina, ipak je sve više djece u razredu sa svojim susjedima vršnjacima jer smo bili na njihovojoj strani kad su drugi navodili brojne dobromjerne razloge zbog kojih oni ne bi mogli biti sa svojim susjedima, a stručni timovi su pro-

cjenjivali da je odvojeno odrastanje 'u njihovom najboljem interesu'. Borili smo se za njihovo pravo glasa kad su im rekli da im to ne treba kad ionako ima važnijih stvari koje im trebaju, upozoravali smo da im se lišavanjem poslovne sposobnosti ne pruža samo zaštita nego krše prava, posjećivali ih u domovima. Pravobraniteljica sa suradnicima je tu za njih kad je sve po zakonu i propisima, ali i dalje nema pravde.

Branka Meić Salie,
savjetnica pravobraniteljice za osobe s invaliditetom

Imenovanjem pravobraniteljice, osobe s invaliditetom dobile su mogućnost da se njihov glas čuje u društvu. Dobile su zastupnika koji je uvijek na njihovoj strani, i onda kad su razne institucije protiv njih zato jer nemaju novaca, nemaju znanja ili ne znaju kako s njima razgovarati. Pravobraniteljica sa suradnicima je tu za njih kad je sve po zakonu i propisima, ali i dalje nema pravde.

RIJEČ PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM: PET GODINA UNATRAG - URED PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM

Datum koji ću zauvijek pamtiti je 18. lipnja jer sam toga dana davanjem prisege u Hrvatskom saboru spoznala važnost, vrijednost i odgovornost prema osobama s invaliditetom, njihovim obiteljima i društvu u cijelini preuzimajući dužnost pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. Smatram to jednim od najvažnijih trenutaka u mojoj životu.

Kad pogledam pet godina unatrag... vidim mnogo započetih, a nedovršenih zadataka, vidim vrijeme u kojemu smo više htjeli nego što smo uspjeli, ali i vrijeme u kojemu smo pokrenuli procese važne za budućnost osoba s invaliditetom. Prvih pet godina je razdoblje u kojem smo uporno pokušavali mijenjati uvjete u društvu u interesu osoba s invaliditetom i otvarali teme o kojima se do jučer nije razgovaralo jer se smatralo da ne pripadaju njihovom svijetu, upornije tražili prava na obrazovanje, zapošljavanje, sudjelovanje u društvu...

Pritužbe, upite, ali i niz ideja i prijedloga nastojali smo implementirati u konkretne zakonske tekstove, preporuke, inicijative, upozorenja – uz preispitivanja jesmo li mogli više, često između prigovora samih osoba s invaliditetom da nismo učinili dovoljno i kritika onih koji kreiraju javnu politiku da postavljamo visoke zahtjeve i nerealna očekivanja.

Težili smo biti institucija kroz koju se ogleda sva kompleksnost položaja osoba s invaliditetom.

U razdoblju koje je pred nama, želja mi je ostvariti mnoge započete inicijative gdje očekujem podršku i suradnju svih institucija, javnosti i samih osoba s invaliditetom, s kojima jedino pravobraniteljica za osobe s invaliditetom može poboljšati njihovu svakodnevnicu.

Anka Slonjšak
Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom

HRVATSKA KAO PRIMJER DRUGIM ZEMLJAMA

Louisa Vinton,

koordinatorica *UN-a i stalna predstavnica Programa UN-a za razvoj (UNDP) u Republici Hrvatskoj*

Veliko mi je zadovoljstvo i prava čast predstavljati Ujedinjene narode i UN-ov program za razvoj na ovoj svečanosti kojom se obilježava pet godina napornog rada i značajnih postignuća Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom Republike Hrvatske.

Ova svečana prilika ujedno je i mogućnost da zabilježimo sve što se pokušalo učiniti i što je učinjeno u ovih pet godina.

Za nas u UN-u, povijest Ureda je posebno značajna jer je njegovo postojanje duboko ukorijenjeno u UN-ovu Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom. Hrvatska s pravom može biti ponosna jer je među prvim zemljama u svijetu potpisala i ratificirala Konvenciju, zahvaljujući mnogim predvodnicima promjena koji su danas u ovoj prostoniji s nama.

U vremenu kada se glavnina zakonodavstva i prakse naslanja na one u Europskoj uniji, u ovom području UN-ova Konvencija pruža načela za djelovanje koja smo svi prihvatali u borbi za osiguranje jednakih mogućnosti i pristupačnosti.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom jedinstveno je tijelo u hrvatskoj praksi, a njegov javni profil i postignuća nedjeljivi su od osobnosti i ustrajnosti same pravobraniteljice.

Od samog početka, Anka nije dopuštala kompromise oko pitanja pristupačnosti, transparentnosti i prisustva u javnosti. Ta jasnoća svrhe postojanja vidljiva je i u najranijim raspravama o prostoru u kojem je ured trebao biti smješten. Ankina upornost u promicanju načela pristupačnosti njenog vlastitog ureda jasan je primjer javnosti za sve one slučajeve kada se narušava ponos osoba s invaliditetom dobronamjernim izjavama poput: „Ne brinite, prenijet ćemo Vas i Vaša kolica u naš prostor koji nije u potpunosti pristupačan“.

I dalje svjedočimo mnogim situacijama u kojima je prostorna nepristupačnost prepreka sudjelovanju osoba s invaliditetom, ali zahvaljujući Anki, kao i udrugama i grupama čije napore podržava, vidimo i stalni napredak.

Drugi primjer Ankinog vodstva je pravo na rad. To je vjerojatno pravo koje se najčešće krši kada se radi o osobama s invaliditetom u Hrvatskoj jer su često onemogućeni koristiti alate koji su im potrebni da bi obavljali svoj posao, djelovali i kretali se neovisno. Jedan od tih alata je osobna asistencija. To je pravo koje se još uvijek ne smatra u potpunosti prirodnim na radnom mjestu, no zahvaljujući Ankinom primjeru sve više ljudi razumije potrebu za takvim alatom.

Anka je bila neumorna i u borbi da se načela Konvencije koja zagovaraju prava osoba s intelektualnim i psihosocijalnim teškoćama unesu u hrvatsku stvarnost. To su skupine čija su prava često bezbrižno uzurpirana. Među glavnim postignućima treba istaknuti uvođenje prava glasa za osobe bez poslovne sposobnosti i nastojanja da se reformira sustav skrbništva u Obiteljskom zakonu.

Možemo se složiti da još uvijek ima puno posla da bi se udahnuo život u odredbe Konvencije. Ipak, dosadašnja su postignuća rezultirala time da je Hrvatska postala primjer i orientacijska točka za druge zemlje u regiji i izvan nje. Mnoge zemlje iskažuju želju za učenjem o iskustvima Ureda, što nastojimo i omogućiti kroz sustav UN-a.

Jednom od takvih primjera svjedočimo i sada – tijekom našeg razgovora, djelatnica Ankinog Ureda govori o hrvatskim iskustvima predstavnicima državnih tijela i osoba s invaliditetom u Vijetnamu.

UNDP je imao čast podržavati i surađivati s Uredom pravobraniteljice od samih početaka te smo tako puno naučili. Čestitamo Anki i njenom timu na svim postignućima i veselimo se nastavku suradnje i promicanju svega što smo naučili u drugim zemljama koje tek počinju prihvataći prava osoba s invaliditetom.

SURADNJA DRŽAVNOG IZBORNOG POVJERENSTVA I UREDA PRAVOBRANITELJICE

Branko Hrvatin,
predsjednik Vrhovnog suda i Državnog izbornog povjerenstva

Prošlo je pet godina od donošenja Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom. Od 2008. i imenovanja pravobraniteljice do danas, iza nas je jedno znakovito razdoblje koje zasluguje čestitku povodom obilježavanja pet godina od osnivanja pravobraniteljstva za osobe s invaliditetom. Kada govorimo o svim društвима, ljudi su skloni ocjenjivanju napretka i razvoja prema određenim kriterijima koji sadrže podatke o ekonomskom razvoju, o tehničkom napretku, broju automobila ili potrošenim energentima. S obzirom na navedeno kažemo - to je društvo uspješno više ili manje. Iako navedeni kriteriji trebaju postojati, jedini kriterij koji govori o stvarnom, civilizacijskom napretku određenoga društva, o zdravlju toga društva, kriterij je odnosa društva prema osobama koje nemaju (a kako često čujemo i kako često ljudi krivo kažu, a što me i osobno ljuti) „posebne“ već povećane potrebe. Jer to su osobe koje imaju redovne potrebe, ali trebaju pomoć društva da te svoje redovne potrebe iskažu, od prava na rad, dužnosti svoga rada ili sudjelovanja u svim osnovnim društvenim i osobnim aktivnostima. Dakle, riječ je o jednoj civilizacijskoj razini koju moramo znati prepoznati. Prepoznat ćemo je onda kada sve navedeno više ne bude obveza društva, nego potreba društva. Mi smo do danas naučili izvršavati obaveze koje omogууju lakši ili teži pristup određenim objektima o kojima je danas govoreno, koji omogууju teži ili lakši integritet osoba s određenim invaliditetom u društvene tekovine, i dobro je što smo ih ugradili u određene zakone, u određene pravilnike. Međutim, ponavljam, tek onda kada to svatko od nas bude osjetio kao svoju potrebu, a ne kao obvezu, tek tada ćemo reći da smo dostigli određenu razinu. Za to treba tako malo, treba samo biti čovjekom, ništa više.

Kada gledate sve što smo do danas učinili, učinili smo nešto, ali slažem se s gospodом pravobraniteljicom da nismo napravili dovoljno. Zašto? Podigli smo nekakve rampe, i Vi ih vidite. Vidimo, recimo u Jurišićevoj ulici, rampu na ulazu u poštu. Da li se njome koristi mnogo ljudi? Ne!

A zašto? Jer nismo napravili onaj prethodni korak, da te iste ljudi dovedemo među nas na ulice, da mogu koristiti upravo tu rampu. I to je nešto, što ponavljam, činimo zakonski, ali ne činimo onaj drugi dio. Upravo mala društva kao što je naše trebaju biti senzibilizirana u tom dijelu. Bez ikakve kurtoazije ovom prilikom čestitam pravobraniteljici s kojom sam surađivao, evo manje s pozicije predsjednika Vrhovnog suda, ali prilično s pozicije Državnoga izbornog povjerenstva. Čestitam joj na njenom naporu da sve nas uvjeri u ovo o čemu sam govorio, da svima trebamo dati pravo i mogućnost sudjelovanja u onim temeljnim društvenim aktivnostima, počevši od izbora. Također, javlja se i problem o kojem uvijek govorimo, a to su troškovi. Problem koji u ovom dijelu ne smije biti zaprekom. Poruke pravobraniteljice uvijek su bile skromne, pri čemu ne mislim na onu negativnu skromnost nego na realnost, dakle, ono što se može napraviti, pokušat ćemo napraviti odmah i sada, a planirat ćemo u budućnosti. U tom pravcu i završavam ovu čestitku. Učinit ćemo ono što je doista realno, ali planirati za budućnost, što ponavljam doista iskreno i bez ikakve pretenzije. Za sve ovo ne treba puno novaca, treba biti samo čovjekom i ništa više.

PISMO PREDSJEDNIKA RH DR. IVE JOSIPOVIĆA POVODOM OBILJEŽAVANJA 5. OBLJETNICE OSNIVANJA UREDA

Vesna Škulić,
povjerenica Predsjednika Republike Hrvatske za osobe s
invaliditetom

Poštovana gospođo pravobraniteljice,

Čestitam Vam na Vašem malom jubileju odnosno na petogodišnjici otvaranja Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom (01.07.2008.).

Značajna je uloga postojanja Vašeg Ureda koji štiti, prati i promiče prava i interes osoba s invaliditetom na temelju Ustava Republike Hrvatske, a radi temeljem načela međunarodnih ugovora i zakona, kao što su UN-ova Konvencija o pravima osoba s invaliditetom te nacionalnih zakona: Zakona o suzbijanju diskriminacije, Zakona o ravnopravnosti spolova, Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, Zakona o radu, itd. Diskriminacija osoba s invaliditetom je zabranjena i u propisima Europske unije.

Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u Registru osoba s invaliditetom navodi se da je u Hrvatskoj oko 524.000 osoba s invaliditetom koje ostvaruju neki oblik podrške u raznim sustavima. Međutim, u zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine 759.908 stanovnika naše zemlje se izjasnilo da im za obavljanje svakodnevnih aktivnosti treba pomoći druge osobe. Od tog broja samo 22.000 osoba s najtežim invaliditetom i djeca s najtežim teškoćama u razvoju ostvaruju pravo na osobnu invalidninu. Da bi ostvarili neka od prava prolaze kroz dosta krut sustav! U najboljem slučaju ostvare pravo na 1.250,00 kuna osobne invalidnine.

Zbog dugogodišnje krize osobe s invaliditetom često su „hranitelji“ svojih obitelji u slučaju da neki član obitelji ostane bez posla. Moramo se suočiti s činjenicom da 18% osoba s invaliditetom živi u uvjetima siromaštva, što je otprilike preko 80.000 osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj.

Osobe s invaliditetom traže jednake mogućnosti, a ne milosrđe. Djelovanje se mora usmjeriti na rehabilitaciju pojedinaca kako bi bili sposobni uključiti se u društvo koje bi se prilagodilo potrebama svih ljudi. Poštujući načela razumne prilagodbe koja je naglašena u Zakonu o suzbijanju diskriminacije, diskriminacija je nažalost najveći i možemo slobodno reći najjači faktor koji utječe na realizaciju prava osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju. To često nije pitanje finansijskih sredstava već predrasuda, naročito u područjima obrazovanja i zapošljavanja koji ne priznaju razumnu prilagodbu kao standard ostvarivanja ljudskih prava osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju.

Trenutno je u tijeku donošenje nekoliko zakona koji izravno utječu na kvalitetu života osoba s invaliditetom: Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju koji regulira područje ostvarivanja prednosti pri zapošljavanju i Zakon o socijalnoj skrbi. Vjerujem da niti jedan neće narušiti standard postojećih ljudskih i materijalnih prava osoba s invaliditetom, već da će ih podići na višu razinu.

Raduje me činjenica da smo napravili velik iskorak u izmjenama izbornog zakonodavstva. Time smo dali osobama koje su zbog zaštite svojih prava i interesa lišene poslovne sposobnosti, korištenje Ustavom zagarantiranog prava sudjelovanja na izborima, odnosno glasačkog prava.

Ponekad napravimo korak-dva naprijed kao kod davanja biračkog prava osobama s intelektualnim teškoćama i onda zastanemo na nekim područjima života osoba s

invaliditetom. Na primjer, osobama s teškoćama iz autističnog spektra, čije sam predstavnike nedavno primio i upoznao se s njihovim problemima koji su zbog neumreženog sustava trenutno daleko od odgovarajućeg rješenja! Velik problem je i rana dijagnostika i rehabilitacija djece s teškoćama u razvoju i općenito nedostatak rehabilitacijskih centara za više-manje sve grupacije osoba s invaliditetom.

Siguran sam da je radom i djelovanjem Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom ograničen prostor diskriminirajućim barijerama koje ograničavaju slobodu osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju, u njihovom punom sudjelovanju u društvu.

Mišljenja sam da bi se sustav zaštite ljudskih, ekonomskih i socijalnih prava puno brže i lakše rješavao kada bi se aktivnije uključile lokalne zajednice.

Lokalni nositelji vlasti trebali bi se više angažirati u rješavanje problema osoba s invaliditetom na lokalnoj razini, gdje djeluju organizacije osoba s invaliditetom. Kao primjere dobre prakse istaknuo bih obrazovanje, zapošljavanje, prilagođeni gradski i međugradski prijevoz, zdravstvene i socijalne usluge u Gradu Zagrebu i Koprivnici.

Potrebno je na sve načine osnaživati prava osoba s invaliditetom u društvu i koristiti sve mehanizme koje nam pruža UN-ova Konvencija o pravima osoba s invaliditetom.

Sudjelovanje osoba s invaliditetom ne smije se ograničiti samo na primanje informacija već ih moramo uključiti i u mesta donošenja odluka.

I na kraju: snažan savez između državnih institucija i organizacija osoba s invaliditetom preduvjet je za najdjelotvorniji napredak jednakih mogućnosti i u pravom smislu promoviranje načela: "O nama uvijek sa nama".

KORAK PO KORAK NAPRIJED

Milanka Opačić,
podpredsjednica vlade i ministrica socijalne politike i mlađih

Primite moje iskrene čestitke na prvih 5 godina rada i truda. Mogu reći da ste skupili jako dobar tim i svi zajedno ste nam vrlo važan partner u radu jer su vaše znanje i informacije skupljene na jednom mjestu doista dragocjene i šteta je to ne iskoristiti. Moram naglasiti da u ove dvije godine imamo jako dobru suradnju i da su mnogi projekti koji su otišli u Hrvatski sabor zapravo posljedica suradnje između Ministarstva socijalne politike i mladih i vašeg Ureda. Nadalje, upućujem čestitku i Vama osobno zbog toga što pokazujete svojim radom da ne može postojati niti jedna prepreka u borbi za prava osoba s invaliditetom.

U Republici Hrvatskoj zadnjih godina učinjeno je mnogo na području jačeg uključivanja osoba s invaliditetom u život zajednice, promicanju njihovog prava na osobni integritet, kao i kontinuiranom poboljšanju zakonske regulative u svrhu potpunog otklanjanja svih vrsta diskriminacije djece s teškoćama u razvoju, mladih i starijih osoba s invaliditetom. Ali uvijek se može i mora učiniti više. U tom nastojanju institucija pravobraniteljice za osobe s invaliditetom kao neovisno i samostalno tijelo ovlašteno da upozorava, predlaže i daje preporuke je od velike važnosti i svakako je opravdala svoje postojanje u posljednjih pet godina.

Podsjećam da je zajedničkom suradnjom Ministarstva socijalne politike i mladih, pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i organizacija civilnog društva Ministarstvo uprave kao stručni predlagatelj uputilo Vladi RH Zakon o popisu birača koji je Hrvatski sabor usvojio u prosincu 2012. godine. Navedenim zakonom, po prvi puta je osobama lišenim poslovne sposobnosti osigurano pravo izlaska na izbore i glasanje, što smatramo velikim iskorakom u promicanju prava osoba s invaliditetom.

Ministarstvo socijalne politike i mladih i u 2012., najtežoj recesijijskoj godini, iznašlo je načina povećati broj korisnika i usluga asistencije te je za osobe s najtežom vrstom i stupnjem invaliditeta osiguralo dodatnih 80 osobnih asistenata, za djecu s teškoćama u razvoju uključenu u redovan sustav obrazovanja osiguralo je 147 asistenata te je također osiguralo 52 tumača znakovnog jezika, vodeći računa o regionalnoj ravnomjernosti pružatelja usluga. U ovu svrhu ukupno je utrošeno gotovo 36 milijuna kuna, znatno više nego 2011. godine.

Proces deinstitucionalizacije

U ovom su mandatu napravljeni veliki koraci u području deinstitucionalizacije i transformacije ustanova socijalne skrbi. Aktivna politika deinstitucionalizacije nužan je preduvjet za mogućnost ostvarivanja prava na život u zajednici osoba s invaliditetom.

U tu svrhu Ministarstvo socijalne politike i mladih započelo je s intenzivnim procesom deinstitucionalizacije te je u 2012. i 2013. godini iz domova socijalne skrbi kojima je osnivač RH deinstitucionalizirano ukupno 167 osoba s invaliditetom od čega 110 osoba s intelektualnim teškoćama i 57 odraslih osoba s psihičkim bolestima.

U zakonodavnim reformama u području socijalne skrbi Ministarstvo socijalne politike i mladih je nastojalo ispraviti neke nepravde prema osobama s invaliditetom, napose djeci. Spomenut ću samo da je 659 osoba u 2012. godini primalo smanjeni iznos osobne invalidnine. Donošenjem novog Zakona o socijalnoj skrbi ova neprav-

da bit će ispravljena te će svako dijete koje ima pravo na osobnu invalidninu, a boravi 4 i više sati dnevno u predškolskoj, školskoj ili zdravstvenoj ustanovi, domu socijalne skrbi, imati pravo na invalidninu u punom iznosu.

Također, svjesni da je moguće s jednakim oštećenjem jednu razinu prava dobiti, recimo u Splitu, a drugu razinu u Varaždinu, odlučili smo ispraviti tu nelogičnost i uspostaviti racionalniji sustav Zakonom o jedinstvenom tijelu vještačenja, u čijoj je pripremi sudjelovao i ovaj Ured. Ubuduće bi se sva vještačenja radila na jednom mjestu i to će dovesti do jednog pravednijeg sustava u kojem će se za iste zdravstvene poteškoće dobiti i isti stupanj invalidnosti.

I na kraju, puno je još problema pred nama, puno je toga što još moramo riješiti i htjeti bismo da Hrvatska, kada su osobe s invaliditetom u pitanju, izgleda puno drugačije, puno bolje, ali vjerujem da ćemo iz godine u godinu raditi korak po korak naprijed i da ćemo doista imati ono što svatko od nas želi, a to je zemlja u kojoj će absolutno svi ravnopravno imati pristup svemu.

Još jedanput hvala svima vama u pravobraniteljstvu, hvala Vama gospođo Slonjšak i želim Vam puno zdravlja i puno energije jer zaista ste jedan veliki motor koji nam svima utire put i pokazuje kako bi trebalo rješavati prava osoba s invaliditetom.

PET GODINA DJELOVANJA: OČEKIVANJA, IZAZOVI I POSTIGNUĆA

**OSONA ISKAZNICA UREDA
PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S
INVALIDITETOM ZA RAZDOBLJE OD
1. SRPNJA 2008. DO 1. SRPNJA 2013.**

Anka Slonjšak
Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom

Osnivanje Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom

Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (Narodne novine br. 107/07) stupio je na snagu 1. siječnja 2008. godine. Kako je u *Nacionalnoj strategiji o izjednačavanju mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007.-2015. godine* u području 2.8. *Pravna zaštita i zaštita od nasilja i zlostavljanja* ugrađena potreba osnivanja Ureda pravobranitelja za osobe s invaliditetom, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti (danas Ministarstvo socijalne politike i mladih) je djelujući na primjeni Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, a u partnerstvu s udruženjem osoba s invaliditetom izradilo nacrt zakona kojeg je Hrvatski sabor donio na sjednici 3. listopada 2007. godine. Republika Hrvatska je tako osnovala posebno tijelo, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom kao instituciju. Hrvatski sabor je 29. svibnja 2008. godine održao raspravu o prijedlogu Vlade Republike Hrvatske da se pravobraniteljicom za osobe s invaliditetom imenuje Anka Slonjšak. Glasovanje u Hrvatskom saboru održano je 30. svibnja 2008. godine kada je jednoglasno potvrđeno imenovanje Anke Slonjšak za pravobraniteljicu za osobe s invaliditetom. Temeljem članka 23. Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom stupila je na dužnost 18. lipnja 2008. godine davanjem prisege pred saborskim zastupnicama u Hrvatskom saboru.

Početak rada Ureda

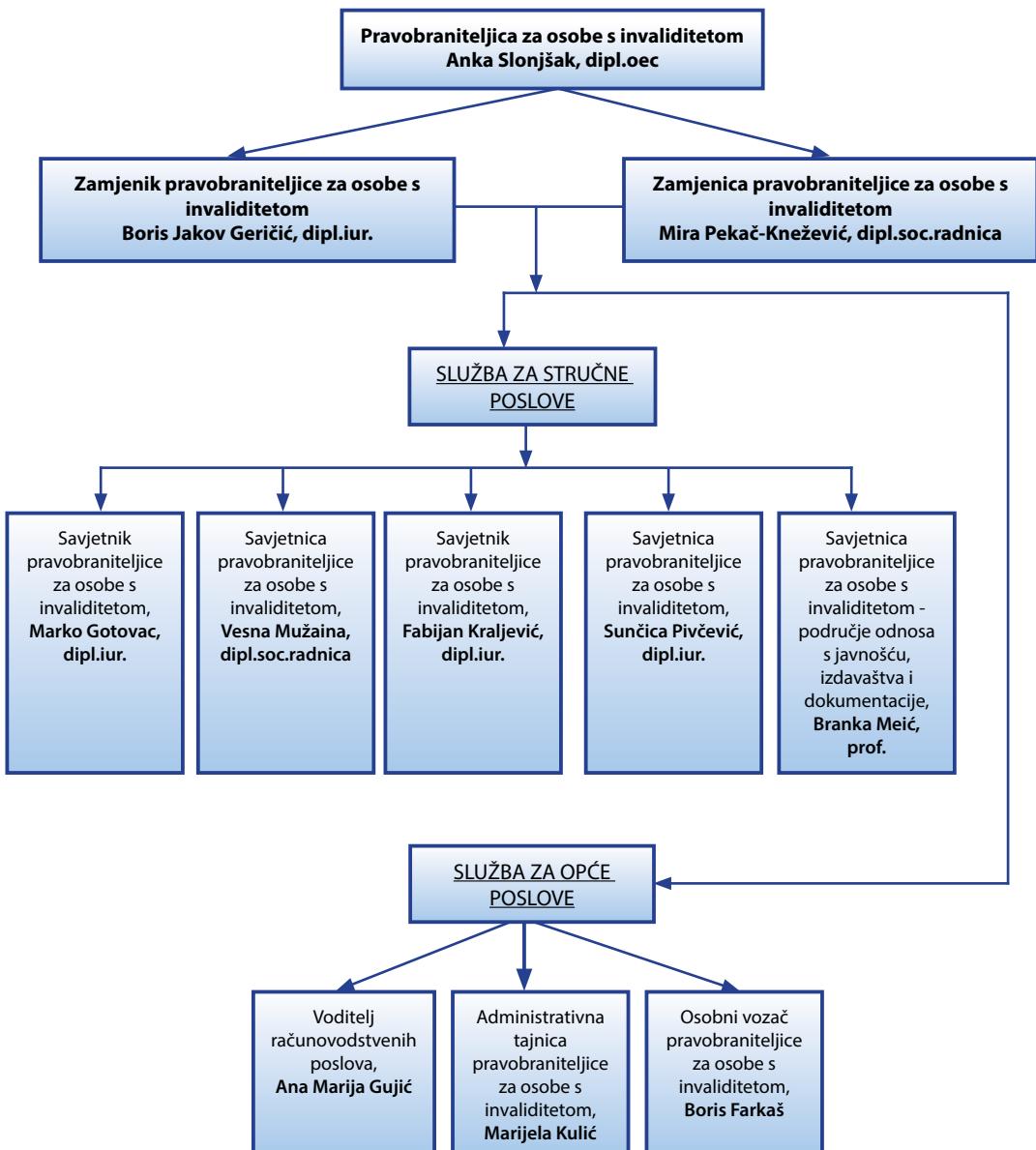
U razdoblju od 18. lipnja do 1. rujna 2008. godine obavljeno je niz administrativnih poslova koji su bili potrebni kod otvaranja novog poslovnog subjekta.

Za prvotno sjedište Ureda bio je namijenjen prostor u Preobraženskoj 4, u Zagrebu na drugom katu. Pristup navedenom prostoru je bio u potpunosti nepristupačan, stoga je odlučeno da od 1. srpnja 2008. godine privremeno sjedište Ureda bude u prostorijama Hrvatskog sabora. Od 15. srpnja 2008. godine, stupili su na snagu posebni uvjeti parkiranja na Gornjem gradu gdje je smješten Hrvatski sabor, zbog čega su se pojavili problemi vezani za primanje stranaka koje su osobe s invaliditetom i koje su željele obaviti sastanak u Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom bez pratnje. Kako im nije bilo omogućeno parkiranje, sastanci sa strankama su se često održavali u prostorijama udruženja osoba s invaliditetom ili na javnim mjestima. U međuvremenu je od strane Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i Središnjeg državnog ureda za upravljanje državnom imovinom dogovoren prostor na adresi Savska cesta 41/3 gdje je i sadašnje sjedište Ureda. Nakon izvršenog pregleda pravobraniteljica je preuzeila i opremila navedene prostore.

Ustroj Ureda

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je sukladno Pravilniku o unutarnjem redu predviđela zapošljavanje 11 djelatnika. Zbog rasta obujma poslova predviđenih Zakonom o pravobranitelju za osobe s invaliditetom, nametnula se potreba za izmjennim Pravilnika o unutarnjem redu na način da se predvidi zapošljavanje još jednog

djelatnika koji bi pokrivaо područje suzbijanja diskriminacije na osnovi invaliditeta. Time se osiguralo jačanje kapaciteta Uredа za suzbijanje diskriminacije što je bio i jedan od zahtjeva u sklopu pretpriступnih pregovora s Europskom unijom.

Organizacija Uredа POSI

Strateški plan

Vizija Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je pridonijeti stvaranju društva jednakih mogućnosti za sve građane na području Republike Hrvatske, za sve kategorije osoba s invaliditetom u svim životnim segmentima, svih starosnih skupina i u svim područjima njihova djelovanja.

Misija Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je biti poveznica između osoba s invaliditetom, civilnog društva i institucija koje mogu sustavno rješiti probleme osoba s invaliditetom te pridonijeti većoj kvaliteti življenja osoba s invaliditetom, kroz suradnju svih tijela koja rade na zaštiti i promicanju prava i interesa osoba s invaliditetom.

Opći cilj: *Zaštita ljudskih prava osoba s invaliditetom podjednako u svim područjima Republike Hrvatske*

Uočene su velike razlike u položaju osoba s invaliditetom ovisno o području u kojem žive. Razlika je uočljiva kod osoba s invaliditetom koje žive u većim urbanim sredinama u odnosu na one koji žive u manjim, odnosno ruralnim područjima udaljenima od većih gradskih centara. Zbog velike razlike u dostupnosti usluga, informacija te ostvarivanju određenih prava, cilj Ureda je poticati ravnomjeran razvoj resursa i na taj način pridonijeti izjednačavanju mogućnosti osoba s invaliditetom i osiguravanju zaštite njihovih prava neovisno o tome na kojem području žive.

Uloga Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom

Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom donesen je na temelju Pariških načela koja daju smjernice za ustroj i djelovanje nezavisnih institucija za zaštitu ljudskih prava. Sadašnji ustroj Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom zadovoljava većinu zahtjeva koji se postavljaju pred nezavisno tijelo i u svom djelokrugu rada ima praćenje usklađenosti međunarodnih dokumenta s nacionalnim zakonodavstvom na području zaštite prava osoba s invaliditetom.

Članak 33. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom *Nacionalna provedba i praćenje* u stavku 2 navodi: *Države stranke će, u skladu sa svojim pravnim i administrativnim sustavom, održavati, osnaživati, imenovati ili uspostaviti okvir za djelovanje unutar odnosne države stranke, uključujući jedan ili više nezavisnih mehanizama, kako bude primjeren, koji će promicati, štititi i pratiti provedbu ove Konvencije. Prigodom imenovanja ili uspostavljanja tog mehanizma, države stranke će uzeti u obzir načela koja se odnose na status i funkcioniranje nacionalnih institucija za zaštitu i promicanje ljudskih prava.*

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom prepoznat je od strane Republike Hrvatske kao institucija koja je sukladno gore navedenom članku nezavisni mehanizam koji promiče i prati provedbu Konvencije. U toj svojoj ulozi Ured je prepoznat i od strane međunarodne zajednice kroz sudjelovanje na skupovima i kontaktima sa sljedećim međunarodnim organizacijama:

- a) kao predstavnica Hrvatske, pravobraniteljica i drugi predstavnici Ureda od 2010. godine sudjeluju u radu Radnog foruma Europske unije u vezi provedbe članka 33. Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom (UNCRPD) u svojstvu predstavnika nezavisnog mehanizma sukladno članku 33, stavak 2 Konvencije
- b) UN-ovim odborom za prava osoba s invaliditetom
- c) Međunarodnim koordinacijskim odborom nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava (ICC for NHRI)
- d) Međunarodnom organizacijom rada, odjel za profesionalnu rehabilitaciju i za pošiljanje osoba s invaliditetom
- e) Regionalnim centrom Programa Ujedinjenih naroda za razvoj u Bratislavi
- f) Agencijom za temeljna prava Europske unije
- g) Međunarodnim organizacijama Human Rights Watch, Mental Disability Advocacy Center, Workability International i drugim međunarodnim akterima.

Djelokrug rada Ureda propisan je Zakonom o pravobranitelju za osobe s invaliditetom. Pravobranitelj za osobe s invaliditetom štiti, prati i promiče prava i interes osoba s invaliditetom na temelju Ustava Republike Hrvatske, međunarodnih ugovora i zakona.

Pravobranitelj sukladno Zakonu, između ostalog:

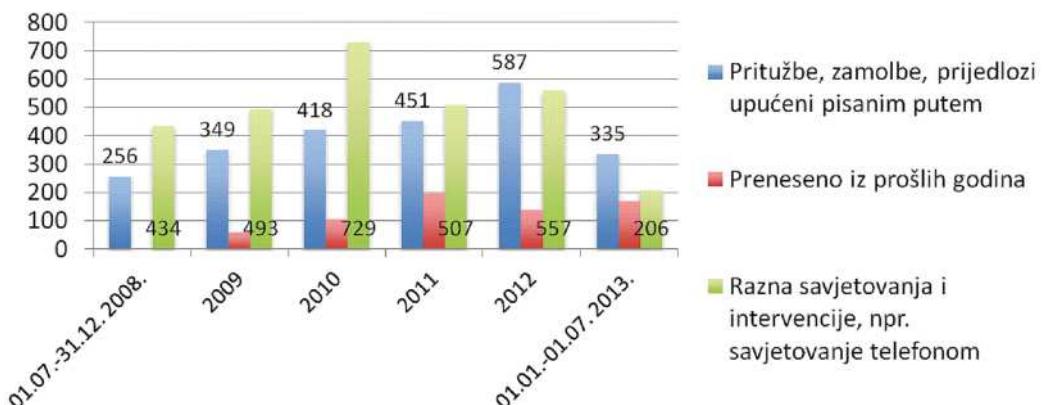
- prati usklađenost zakona i drugih propisa u Republici Hrvatskoj, koji se odnose na zaštitu prava i interesa osoba s invaliditetom, s odredbama Ustava Republike Hrvatske i međunarodnih dokumenata koji se odnose na zaštitu prava i interesa osoba s invaliditetom,
- prati izvršavanje obveza Republike Hrvatske koje proizlaze iz međunarodnih dokumenata koji se odnose na zaštitu prava i interesa osoba s invaliditetom,
- skrbi o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda osoba s invaliditetom te o suzbijanju svih oblika diskriminacije zbog invaliditeta,
- razmatra slučajeve povrede prava osoba s invaliditetom, izvještava javnost o povredama prava osoba s invaliditetom te poduzima radnje u svrhu njihova sprječavanja,
- zalaže se za promicanje prava i interesa osoba s invaliditetom;
- prikuplja informacije i obavještava javnost o stanju prava osoba s invaliditetom,
- sudjeluje u postupku izrade nacrta prijedloga propisa koji se odnose na prava osoba s invaliditetom ili kojima se uređuju pitanja od značaja za osobe s invaliditetom;
- pruža savjetodavnu pomoć osobama s invaliditetom o načinu ostvarivanja i zaštite njihovih prava i interesa;

- surađuje s udrugama osoba s invaliditetom, udrugama koje programski djeluju u korist osoba s invaliditetom te inicira i sudjeluje u javnim aktivnostima usmjerenim na poboljšanje položaja osoba s invaliditetom;
- ima pravo pristupa u prostorije i uvida u način ostvarivanja brige o osobama s invaliditetom koje borave, rade ili su privremeno, odnosno trajno smještene kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa.

Temeljem Zakona o suzbijanju diskriminacije, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je nadležno tijelo za suzbijanje diskriminacije na osnovi invaliditeta.

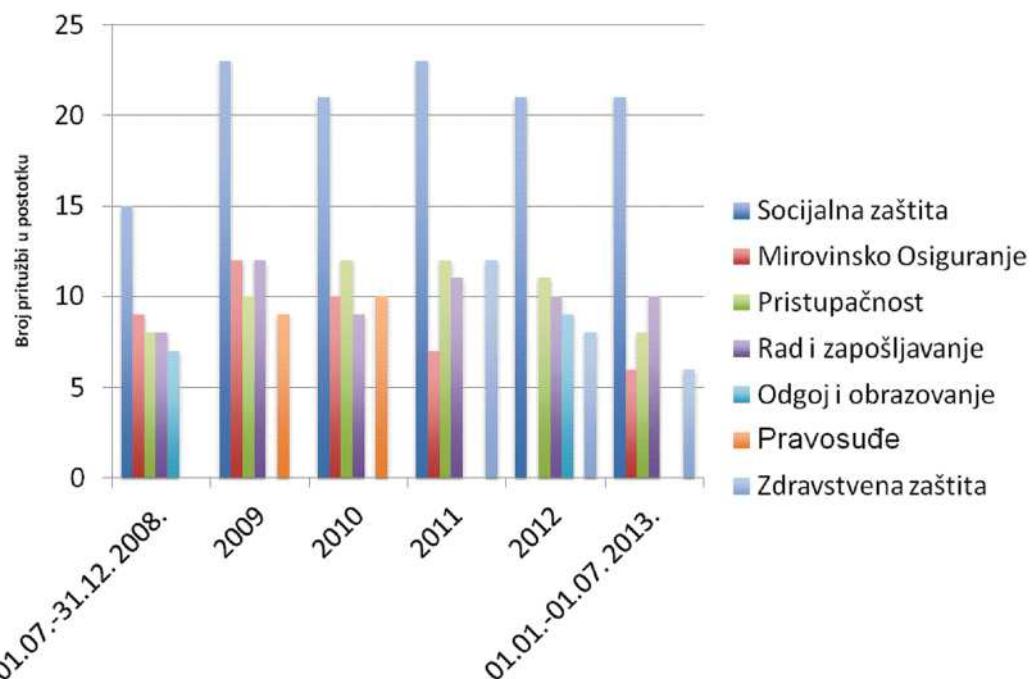
Osobe s invaliditetom su zbog svojih osobina, odnosno invaliditeta koji je Zakonom o suzbijanju diskriminacije propisan kao jedna od diskriminacijskih osnova, izložene velikom riziku da budu stavljenе u nepovoljniji položaj, odnosno da budu diskriminirane. Takvo stavljanje osoba s invaliditetom u nepovoljniji položaj prisutno je u svim područjima života. Izostanak sustavnih rješenja kojima bi se osobama s invaliditetom omogućilo ravnopravno uključivanje u sustav obrazovanja od predškolske do starije životne dobi, onemogućavanje zapošljavanja, korištenje javno dostupnih resursa, zdravstvenih i ostalih usluga predstavljaju propuštanje razumne prilagodbe zbog čega su te osobe mahom stavljenе u nepovoljniji položaj s osnova invaliditeta. Zakon je ostavio sudskoj praksi da utvrđuje predstavlja li prilagodba infrastrukture i prostora osobama s invaliditetom nerazmjeran teret za onoga tko je takvu razumnu prilagodbu dužan omogućiti. Međutim, da bi se takva sudska praksa izgradila, osobe s invaliditetom trebale bi zatražiti sudsку zaštitu svojih prava.

Razmatranje slučajeva povreda prava osoba s invaliditetom i savjetovanje

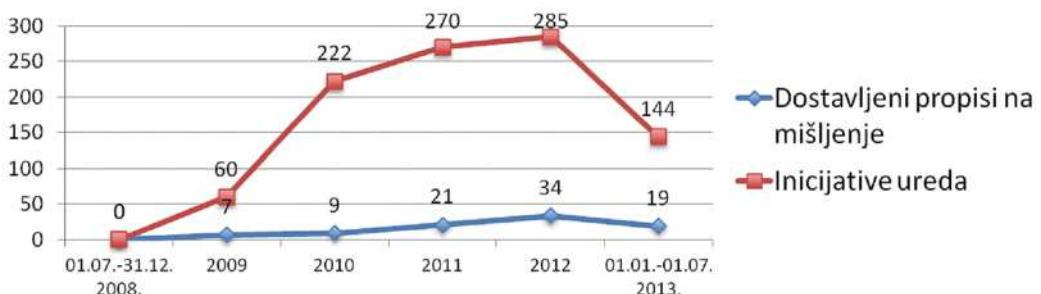

Tijekom proteklog petogodišnjeg razdoblja, Ured pravobraniteljice zabilježio je 5322 postupanja po pritužbama, zamolbama, prijedlozima samih osoba s invaliditetom, članova njihovih obitelji, udruga civilnog društva ili drugih građana koji su ukazivali na povrede prava osoba s invaliditetom ili davali prijedloge za razmatranje pitanja od značaja za zaštitu prava i interesa osoba s invaliditetom.

Pritužbe i prijedlozi najčešće su se odnosili na područja socijalne zaštite, mirovinskog osiguranja, pristupačnosti, rada i zapošljavanja, odgoja i obrazovanja i zdravstvene zaštite.

Postupanja Ureda u svrhu izmjena i dopuna propisa te praćenja usklađenosti nacionalnog zakonodavstva s Ustavom RH i međunarodnim dokumentima koji se odnose na zaštitu prava i interesa osoba s invaliditetom.

U pet godina Ured je imao ukupno 1071 postupanja usmjerena na izmjenu zakonske regulative odnosno njezino usklađivanje s međunarodnim dokumentima, prvenstveno UN-ovom Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom. Ta postupanja odnosila su se na

1. upućivanje mišljenja na dostavljene propise
2. u vlastitoj inicijativi kroz:
 - davanje preporuka, upozorenja i prijedloga za izmjenu i dopunu propisa
 - davanje preporuka, upozorenja i prijedloga sa svrhom izmjene i dopune drugih dokumenata, primjerice nacionalnih strategija, planova, programa
 - održavanje sastanaka s relevantnim tijelima u svrhu izmjene i dopune propisa
 - provođenje niza istraživanja i prikupljanje statističkih podataka i izvješća u različitim područjima

Pravobraniteljica i/ili zamjenici sudjelovali su u preko 100 sjednica radnih tijela Hrvatskog sabora. U suradnji ili na inicijativu Ureda održane su sljedeće tematske sjednice s radnim tijelima Hrvatskog sabora:

- s Odborom za zdravstvo i socijalnu skrb Hrvatskog Sabora održana je sjednica na temu „Sveobuhvatna rehabilitacija osoba sa spinalnim ozljedama“, u suradnji s Hrvatskom udrugom paraplegičara i tetraplegičara.
- s Odborom za rad i socijalno partnerstvo Hrvatskog Sabora, održana je tematska sjednica „Zapošljavanje osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj s osvrtom na zaštitne radionice“.

Obilasci ustanova

U petogodišnjem razdoblju izvršeno je ukupno 120 obilazaka ustanova socijalne skrbi, obrazovanja, zatvorskog sustava, zdravstva i zapošljavanja u kojima borave, rade ili su privremeno, odnosno trajno smještene osobe s invaliditetom, u svrhu stjecanja uvida u način ostvarivanja brige o ovim osobama. Na temelju saznanja o povredama prava osoba s invaliditetom smještenih u ustanovu ili potrebe za poboljšanjem njihova položaja, pravobraniteljica je samim ustanovama, kao i tijelima koje vrše nadzor nad njihovim radom uputila niz upozorenja, preporuka i prijedloga, s ciljem zaštite prava osoba s invaliditetom i poboljšanja njihovog položaja.

Prikupljanje informacija

Ured je proveo niz istraživanja i prikupljao statističke podatke i izvješća u različitim područjima u svrhu poboljšanja kvalitete življenja osoba s invaliditetom. Posebno naglašavamo sljedeća područja: pristupačnost javnih ustanova, ministarstava, trgo-

vačkih centara, banaka, skloništa za žrtve nasilja, zatim analizu primjene postojeće zakonske regulative iz područja zapošljavanja osoba s invaliditetom, a vezano za kvotno zapošljavanje pri ministarstvima, svim područnim službama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, svim područnim službama Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, svim područnim službama Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, te uredima državne uprave pri županijama. Također bih izdvojila analizu statističkih podataka u području skrbništva, gdje smo od centara za socijalnu skrb zatražili podatke koji se odnose na lišenje poslovne sposobnosti i institut skrbništva.

U 2012. godini istaknula bih istraživanje u području visokoškolskog obrazovanja. Kako bismo utvrdili u kojoj mjeri su osobe s invaliditetom uključene u sustav visokoškolskog obrazovanja te koje su mjere podrške poduzete za njihovo uključivanje na ravnopravnoj osnovi s drugim studentima sukladno Konvenciji, uputili smo preporuku i anketni upitnik na adresu 135 fakulteta, veleučilišta i visokih škola u RH.

Promicanje prava i interesa osoba s invaliditetom

Doprinos podizanju razine svijesti o osobama s invaliditetom i promicanje njihovih prava, socijalnom modelu invaliditeta kako ga definira Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i njezinom promicanju, pravobraniteljica i djelatnici Ureda ostvarivali su tijekom petogodišnjeg razdoblja kroz sljedeće aktivnosti: u prve dvije i pol godine Ured je predstavljen u svim županijama u 29 gradova. Prioritet je bio obilazak županija u cilju informiranja i predstavljanja rada Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, te uspostave međuresorne suradnje između osoba s invaliditetom, udruga osoba s invaliditetom, udruga koje rade u korist osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju i nadležnih institucija na lokalnim i područnim (regionalnim) razinama. Ured je predstavljen u sklopu tribina pod nazivom «Prava osoba s invaliditetom - međuresorna suradnja». Sve tribine su medijski popraćene.

Također, sudjelovali smo na 928 događanja - skupova u organizaciji saveza i udruga osoba s invaliditetom kao i drugih institucija koje djeluju u interesu i na korist osoba s invaliditetom, zatim sudjelovanjem u obilježavanju datuma važnih za osobe s invaliditetom, u organiziraju skupova na vlastitu inicijativu u suradnji s drugim tijelima kao i sudjelovanje na međunarodnim skupovima. U nastavku donosimo neke od primjera tih događanja:

- U svibnju 2009. godine u organizaciji Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom održan je okrugli stol na temu terminologije gdje je donesen zaključak da se i dalje podržava terminologija iz Sheratonske deklaracije donesene 2003. godine koja je rezultat rasprave između saveza osoba s invaliditetom, članova Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te predstavnika vlasti. Jednoglasno su podržani termini „osoba s invaliditetom“ i „dijete s teškoćama u razvoju“.

Od 4. do 5. listopada 2011. u Šibeniku je održan stručni skup „Poslovna sposobnost i skrbništvo u Hrvatskoj – raskorak između Konvencije o pravima osoba s invalidite-

tom i prakse" u organizaciji Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u suradnji s Programom ujedinjenih naroda za razvoj, Hrvatska (UNDP) i Pravosudnom akademijom. Ciljevi skupa bili su:

1. Upoznati stručnjake koji rade s osobama s invaliditetom i sudjeluju u postupcima koji prethode pokretanju postupka za lišenje poslovne sposobnosti, kao i u samom postupku lišenja s odredbama Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, njezinim značenjem i dužnošću primjene u svakodnevnom radu
2. Unaprijediti već sada praksu postupanja, kako bi se postiglo da se i uz primjenu domaćih pozitivnih propisa što manje ograničava odnosno zadire u temeljna ljudska prava osoba s invaliditetom
3. Uzakazati nadležnim institucijama na potrebu izmjene zakonodavstva i reforme cijelog instituta skrbništva, odnosno njegove zamjene sustavom odlučivanja uz podršku.
 - 25. travnja 2013. povodom Međunarodnog praznika rada 1. svibnja, Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom u suradnji s Programom Ujedinjenih naroda za razvoj, Hrvatska, Mrežom žena s invaliditetom Zajednice saveza osoba s invaliditetom Hrvatske i Mrežom slijepih žena Hrvatskog saveza slijepih organizirala je raspravu na temu *Uspješne žene s invaliditetom u svijetu rada – ima li ih u Hrvatskoj?* Svrha rasprave bila je upoznati nazočne i javnost sa ženama s invaliditetom koje su se uspješno uključile u svijet rada kako bi svojim iskustvom potaknule poslodavce i nadležna tijela na veće zapošljavanje osoba s invaliditetom na otvorenom tržištu rada, ali i motivirale druge osobe s invaliditetom da se bore za svoje pravo na rad.

U svrhu podizanja razine svijesti pravobraniteljica i suradnici/e od 2010. godine u Zagrebu održavaju predavanja studentima Studijskog centra socijalnog rada i Edukacijsko rehabilitacijskog fakulteta, a od 2012. studentima Pravnog, Kineziološkog i Ekonomskog fakulteta, te Učiteljske i Policijske akademije i to u Osijeku, Šibeniku i Splitu. Do sada je održano 29 predavanja.

Suradnja s medijima i obavljanje javnosti

U svrhu promicanje razine svijesti o Konvenciji i njezinim načelima s posebnim naglaskom na očekivanja odnosno obveze koje Konvencija stavlja pred predstavnike medija, Ured je sudjelovao i organizirao radionice za predstavnike medija kao npr. radionice za novinare Hrvatske radio televizije i izlaganje na 3. danima elektroničkih medija.

U medijima smo sudjelovali preko 600 puta kroz izjave, reakcije, gostovanja u emisijama i intervjue.

Informiramo javnost preko internetske stranice Ureda. Tijekom 2012. godine stranica je imala 3300 posjeta mjesечно.

Publikacije

Pravobraniteljica je u svrhu promicanja prava i interesa osoba s invaliditetom i podizanja svijesti o važnosti primjene Konvencije o pravima osoba s invaliditetom izdala tri publikacije:

1. Zbornik radova sa stručnog skupa održanog u Solarisu, Šibenik, 4. i 5. listopada 2011. godine pod naslovom *Poslovna sposobnost i skrbništvo – raskorak između Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i prakse*.
2. Hrvatsko izdanje UN-ove publikacije *Praćenje Konvencije o pravima osoba s invaliditetom - Vodič za organizacije koje prate ljudska prava*
3. Hrvatsko izdanje UN-ove publikacije Priručnik za saborske zastupnike vezan uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom - *Od isključenosti do jednakosti: ostvarivanje prava osoba s invaliditetom*

Međunarodna suradnja

Ured je surađivao s međunarodnim organizacijama i institucijama radi razmjene iskustava o primjeni i praćenju Konvencije, a u skladu s člankom 32 Konvencije o pravima osoba s invaliditetom koji stavlja poseban naglasak na međunarodnu suradnju kao važan čimbenik u 'podupiranju nacionalnih napora za postizanje svrhe i ciljeva Konvencije.' Suradnja je ostvarena sudjelovanjem na međunarodnim konferencijama u zemlji i inozemstvu, organizacijom sastanaka s predstavnicima institucija i delegacija stranih zemalja. Ured je nastavio svoje aktivnosti posredovanja u prenošenju iskustava s područja invaliditeta stranih zemalja kroz organiziranje okruglih stolova na kojima predstavnici udruga i saveza osoba s invaliditetom, ali i institucija koje rade u korist osoba s invaliditetom imaju prilike čuti iskustva relevantnih stručnjaka iz inozemstva. Neke od aktivnosti bile su sljedeće:

- Ured je predstavljen kao primjer dobre prakse predstavnicima nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava Središnje Azije kao i članicama Vijeća Europe
- održane su prezentacije Ureda u Turkmenistanu, Bratislavi i Kijevu
- održane su prezentacije Ureda u Sloveniji i Srbiji
- posjetile su nas delegacije Kazahstana, Turkmenistana, Gruzije, Turske i Crne Gore
- posreduvali smo u prijenosu iskustva Kraljevine Švedske i Republike Austrije
- okupili smo pravobranitelje iz susjednih zemalja
- ugostili smo Posebnog UN-ovog izvjestitelja za osobe s invaliditetom

Suradnja s organizacijama civilnog društva

Udruge osoba s invaliditetom imaju neizmjerne važnu ulogu u životu samih osoba s invaliditetom, njihovih obitelji i djece s teškoćama u razvoju. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom u svakodnevnom radu svjedoči teškoćama s kojima se udruge susreću, a preko njih i osobe s invaliditetom kao njihovi članovi i korisnici njihovih usluga.

Udruge civilnog društva su Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom partneri, no i izvori saznanja o izazovima s kojima se susreću osobe s invaliditetom i djeca s teškoćama u razvoju diljem Hrvatske. Suradnja s udrugama ostvaruje se u različitim područjima u javnim aktivnostima usmjerenim na poboljšanje položaja osoba s invaliditetom, kao što su organiziranje stručnih skupova, seminara, edukacija i dr. Također se redovno provode i savjetovanja osoba s invaliditetom, članova udruga. Tijekom petogodišnjeg razdoblja Ured je pokrenuo niz aktivnosti u zajedničkoj suradnji a kao jednu od najvažnijih izdvajamo podršku inicijativi pokreta osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj da status odnosno prava i obveze udruga osoba s invaliditetom budu definirane posebnim zakonom kako bi se istaknula njihova specifičnost i važnost u odnosu na ostale udruge koje djeluju za opće dobro.

Godišnja izvješća o radu Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom

Pravobraniteljica jednom godišnje podnosi Hrvatskom saboru izvješće o svom radu. Ova izvješća ujedno predstavljaju i stanje prava osoba s invaliditetom, s detaljnom analizom postupanja Ureda po pojedinim područjima i utvrđenih povreda prava, ali i prijedlozima za poduzimanje mjera radi poboljšanja položaja osoba s invaliditetom. Podnošenje izvješća u Hrvatskom saboru praćeno je medijski, a izvješće se objavljuje na internetskim stranicama Ureda. Osim redovitih godišnjih izvješća, Pravobraniteljica je krajem 2012. godine uputila Hrvatskom saboru i posebno izvješće kako bi ukazala na obveze koje je RH preuzeila ratifikacijom Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, odnosno obveze primjene ovog dokumenta. Tom prilikom zastupnicima je uručen prijevod priručnika *Od isključenosti do jednakosti: ostvarivanje prava osoba s invaliditetom*.

PET GODINA DJELOVANJA: OČEKIVANJA, IZAZOVI I POSTIGNUĆA

RAZLOZI ZA DONOŠENJE ZAKONA O PRAVOBRANITELJU ZA OSOBE S INVALIDITETOM I OČEKIVANJA OSOBA S INVALIDITETOM

Zorislav Bobuš, dr. med.,
predsjednik Zajednice saveza osoba s invaliditetom Hrvatske (SOIH)

Zajednica saveza osoba s invaliditetom od početka djelovanja u 1971. godini kontinuirano radi na promicanju kvalitete življenja osoba sa svim vrstama invaliditeta. Bila je aktivno uključena u obilježavanje 1981. godine kao Međunarodne godine osoba s invaliditetom, a potom i Dekade osoba s invaliditetom od 1983. do 1992. godine. Od 1993. i u suradnji s cijelim pokretom osoba s invaliditetom snažno djeluje na promicanju i primjeni Standardnih pravila za izjednačavanje mogućnosti osoba s invaliditetom kao dokumenta kojim se od medicinskog modela invaliditeta teži prijelazu na socijalni model, ali ujedno i utire put modelu ljudskih prava. Paradigma glasi: transformacija od „potreba“ prema pravima.

Već na petoj Svjetskoj skupštini „Disabled People's International“ u Meksiku 1998. godine započinje snažna kampanja za donošenje novoga dokumenta koji bi, u odnosu na Standardna pravila koja su predstavljala običajno pravo, bio obvezujući za države i predstavljao dokument o ljudskim pravima osoba s invaliditetom.

Uključujući i najznačajnije organizacije i institucije ljudskih prava, SOIH je kroz djelovanje unutar DPI Europe, na svaki Simpozij pozivan kao jedan od nositelja ideje kako bi ih zajednički razmotrili i pridonijeli što bržem ostvarenju.

Godine 1998. formirano je Povjerenstvo Vlade RH za osobe s invaliditetom, koje unatoč planiranoj ulozi nije imalo ovlasti utjecaja, već savjetovanja. Tako 2004. godine SOIH pokreće kampanju za promicanje Konvencije čija je tri nacrta preveo, a četvrti nacrt koji je sastavio australski ambasador McKay preveo i distribuirao, ne samo za udruge kao legitimne predstavnike osoba s invaliditetom, već i za saborske zastupnike, župane i gradonačelnike. U međuvremenu, kroz razgovor sa švedskim pravobraniteljem za osobe s invaliditetom koji je s radom započeo 1994. godine, stječe sliku o važnosti temeljitog praćenja i adekvatne primjene tog novog dokumenta o ljudskim pravima. Upravo je ta funkcija u Švedskoj pridonijela jačanju pokreta osoba s invaliditetom jer se radilo o nezavisnom tijelu koje je, neposredno surađujući s krovnom udrugom osoba s invaliditetom, postiglo izvrsne rezultate.

Poticaj iz Austrije

Uvođenje institucije pravobranitelja za osobe s invaliditetom 1. siječnja 2006. godine u Republici Austriji daje dodatni peticaj ideji SOIH-a. Tako je 30. ožujka 2007. godine u sjedištu UN-a u New Yorku na inicijativu SOIH-a Republika Hrvatska potpisala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol uz Konvenciju, kao treća zemlja u svijetu po razini delegacije. 01. lipnja 2007. godine RH je donijela Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju. Time je Republika Hrvatska postala četvrta zemlja u svijetu koja je ratificirala Konvenciju, druga zemlja u Europi i prva od zemalja izvan Europske unije. Imajući na umu značaj članka 33., stavka 2. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom koji je od prvog nacrta integralni dio Konvencije, SOIH pokreće i ponovno aktualizira pitanje pravobranitelja za osobe s invaliditetom. Ta inicijativa nailazi na veliko razumijevanje u tadašnjem Državnom zavodu za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži i uvrštava se u Završne odredbe Nacionalne strategije jedinstvene politike

za osobe s invaliditetom od 2002. do 2006. godine. Sukladno Strategiji, pristupa se izradi Zakona o pravobranitelju. Tadašnji premijer nije prihvatio inicijativu sve dok SOIH nije uputio predsjedniku Vlade opsežno pismo s obrazloženjem uloge pravobranitelja za osobe s invaliditetom. Upravo je to i bio presudan trenutak u kojemu se raspisuje javni poziv, a potpredsjednica Vlade izražava punu spremnost da pravobranitelj bude osoba s invaliditetom ukoliko ispuní kriterije na javnom pozivu.

Opravdano postojanje

Nakon dugogodišnje suradnje sa sadašnjom pravobraniteljicom, za predsjednika SOIH-a nije bilo dileme oko njezinog isticanja kao kandidatkinje u ime pokreta osoba s invaliditetom te joj je pružena snažna potpora kroz preporuke saveza i udruga koje su tada tražene. Time počinje razdoblje u kojemu pokret osoba s invaliditetom dobiva Ured koji je u pet godina svoga djelovanja, uz sve teškoće uspostavljanja jednog potpuno novog sustava, opravdao svoje postojanje. Posebno se SOIH zajedno s predstvincima pokreta osoba s invaliditetom snažno i jasno izjasnio protiv objedinjavanja pravobranitelja u vrijeme kampanje i izrade nacrta novog Zakona o pravobranitelju. Suradnja sa Zajednicom saveza osoba s invaliditetom, ali i sa svim savezima i udrugama osoba s invaliditetom kvalitetno je uspostavljena, a djelovanje Ureda zapaženo je na domaćoj, ali i na međunarodnoj sceni.

Sa stajališta krovne organizacije ističe se neophodnost intenzivne i sustavne suradnje na svim područjima primjene i praćenja Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom, s naglaskom na:

- snažnom promicanju sudjelovanja osoba s invaliditetom u svim segmentima društva sukladno Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom;
- *mainstreamingu* invaliditeta u sve politike koje se donose u RH;
- snažnijim konzultativnim procesima Ureda i SOIH-a, najmanje jednom kvartalno;
- većim zajedničkim uključivanjem u rješavanje statusa udruga osoba s invaliditetom kao udruga od posebnog interesa za RH (što je Ured pravobranitelji već podržao);
- omogućavanju osnovnih preduvjeta udrugama osoba s invaliditetom kako bi sukladno standardima bile educirane i nastavile pružati socijalne usluge;
- suradnji na uvođenju mrežne pristupačnosti u RH;
- zajedničkom djelovanju da jedinstveno tijelo vještačenja preraste u ulogu koju mu je namijenio pokret osoba s invaliditetom;
- ustrajnom djelovanju na donošenju Zakona o inkluzivnom dodatku;
- suradnji za uspostavu sustava inkluzivnog obrazovanja;
- unaprjeđenju modela inkluzivnog zapošljavanja;

- suradnji sukladno članku 33. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom;
- zajedničkom praćenju provedbe strateških dokumenata;
- suzbijanju svih vrsta diskriminacije s posebnim naglaskom na djecu s teškoćama u razvoju i žene s invaliditetom te
- stvaranju preduvjeta da osobe s invaliditetom dostignu svoja puna građanska, politička, ekonomска, socijalna i kulturna prava.

Čestitamo povodom petogodišnjice uspješnog djelovanja Ureda pravobraniteljice sa željom za nastavkom zajedničkog rada na stvaranju preduvjeta za izjednačavanje mogućnosti osoba s invaliditetom.

PET GODINA DJELOVANJA: OČEKIVANJA, IZAZOVI I POSTIGNUĆA

DOPRINOS UREDA RAZVOJU JAVNE POLITIKE I JAVNE UPRAVE TE USKLAĐIVANJU S UN-OVOM KONVENCIJOM O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM

Nataša Škrbić,
nezavisna konzultantica i Anka Kekez Koštiro, Fakultet političkih
znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Kao neovisan mehanizam zaštite ljudskih prava osoba s invaliditetom, Ured pravobraniteljice ključna je i za sada jedina takva institucija u Republici Hrvatskoj, koja na sustavan način prati i procjenjuje napredak u ostvarivanju prava osoba s invaliditetom, u skladu s UN-ovom Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom. Svojim godišnjim izvještajima, a uspoređujući stanje s prethodnim razdobljem, u ovih pet godina djelovanja na sustavan način osigurava informacije koje mogu usmjeriti rad različitih razina i odgovornih tijela vlasti.

Na temelju pritužbi, zamolbi, prijedloga i ostalih inicijativa građana koji se obraćaju Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, Ured aktivno djeluje u pojedinačnim slučajevima, ali i komentarima i prijedlozima koji se odnose na propise i policy dokumente. Što je još značajnije, utječe na oblikovanje i usmjeravanje provedbe cje-lokupne politike prema osobama s invaliditetom.

Važan čimbenik u razvoju politike za osobe s invaliditetom

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom do sada se pokazao kao važan čimbenik u razvoju politike za osobe s invaliditetom i to s obzirom na tri specifična načina djelovanja: podizanjem svijesti o problemu, isticanjem odgovornosti vlasti i korisničku perspektivu.

Podizanjem svijesti u javnosti o jednakim pravima osoba s invaliditetom, ali i o problemima, ograničenjima, strukturalnim uzrocima nejednakosti;

Isticanjem odgovornosti (državne) vlasti za razvoj i uspostavu sustavnog pristupa u postizanju jednakosti i ostvarivanju ljudskih prava osoba s invaliditetom;

Naglašavanjem korisničke perspektive u procesu kreiranja politike za osobe s invaliditetom, ali i uvažavanjem osoba s invaliditetom i organizacija civilnoga društva koje provode programe ili zastupaju interesu osoba s invaliditetom kao iskustvenih stručnjaka i nezaobilaznih čimbenika u kreiranju politike za osobe s invaliditetom. Posebno je važno istaknuti da pravobraniteljica za osobe s invaliditetom, u svom dosadašnjem radu, često ističe potrebu ispravljanja jednog od nedostataka dosadašnjih načina procjene javnih politika i izvješćivanja o njima, a koji stavlja naglasak na ono što zakonodavstvo čini, ali ne govori o onome što ono ne čini. Drugim riječima, prilikom afirmacije ljudskih prava nije se dovoljno osvrnuti na mehanizme sprječavanja kršenja zaštićenih prava od strane države, nego i na promicanje pozitivnih državnih mjera kako bi se ta prava unaprijedila.

Načela ljudskih prava

Zaštita ljudskih prava ostvaruje se u javnoj upravi kroz njezine funkcije oblikovanja javnih politika, provedbe zakona i vođenja postupaka u kojima se odlučuje o pravima i obvezama građana i pravnih osoba. Kako bi vlasti što uspješnije uvele pristup koji se temelji na uvažavanju ljudskih prava, sve prijedloge javnih politika treba analizirati i s aspekta njihovog dosljednog poštivanja ljudskih prava. Na taj se način oba-

veza poštivanja ljudskih prava rano uključuje u proces kreiranja politika pa je veća i vjerojatnost njihove dosljedne primjene.

Načela ljudskih prava osiguravaju smjernice za rad javne uprave i drugih političkih i društvenih čimbenika. Pored toga, načela ljudskih prava ne predstavljaju samo poželjan ishod javne politike, već i izvor podataka za izradu pravnog okvira, javnih politika, programa i javnih proračuna.

Ova se načela dosljedno prenose kroz priopćenja, događanja ili druge oblike „intervencija“ pravobraniteljice i njezina tima, za sva područja života osoba s invaliditetom, a posebno kod politika stanovanja, obrazovanja, zapošljavanja, zdravstvene i socijalne zaštite koje su danas posebno kritične za preoblikovanje kako bi „duh Konvencije“ uistinu i zaživio.

S druge strane, važno je istaknuti da se bez javne uprave koja se temelji na načelu „dobrog upravljanja“, prema mišljenju ključnih međunarodnih i domaćih institucija i stručnjaka, ljudska prava ne mogu poštovati i štititi na odgovarajući način. To uključuje javnu upravu koja je profesionalna, učinkovita, odgovorna, neovisna o političkom utjecaju, otvorena prema građanima i djelotvorna.

Prema zahtjevima Europske unije, i u našoj se zemlji očekuje povećanje učinkovitosti i odgovornosti javne uprave, točnije reforma javne uprave na dobrobit svih građana Republike Hrvatske u skladu s kriterijima iz Kopenhagena, koji definiraju dobro upravljanje, a to su: otvorenost u komunikaciji s javnošću i transparentnost, intenzivnija uključenost građana u kreiranju politike, povećanje odgovornosti nositelja politike, djelotvornost u izvršenju politike, usklađenost svih mjera politike i razina vlasti kako bi se postigla konzistentnost.

Potrebno je naglasiti da se obilježavanje pete godine rada institucije Pravobranitelja za osobe s invaliditetom odvija u godini kada je Republika Hrvatska postala članicom Europske unije te deset godina nakon izrade prve, a potom i druge nacionalne strategije za osobe s invaliditetom, kao i pet godina nakon ratifikacije Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Mogućnosti EU FONDOVA

Unatoč smanjivanju javnih rashoda i uslijed duboke krize, uz proračunska sredstva otvaraju se nove mogućnosti za korištenje EU fondova. Stoga je bilo opravdano očekivati da će se za razdoblje od 2014. do 2020. godine utvrditi vrlo jasni ishodi i prioriteti u području politike za osobe s invaliditetom, u okviru općih razvojnih ciljeva i ciljeva socijalnog uključivanja i borbe protiv siromaštva, a za koje postoji mogućnost financiranja iz fondova EU-a.

Ovom je prilikom važno istaknuti da je to ujedno i razdoblje u kojem dionici politike osoba s invaliditetom opravdano i s nestrpljenjem očekuju mjerljive i konkretne pomake i puno preuzimanje odgovornosti političke vlasti i javne uprave za te pomake. No, pogrešno bi bilo osloniti se samo na EU fondove jer oni ne mogu biti zamjena za javna proračunska sredstva koja moraju biti prenamijenjena sukladno zahtjevima jednakosti koju nameće politika za osobe s invaliditetom.

U tom smislu treba poslušati savjet ministra pravosuđa na nedavnom skupu pučkih pravobranitelja iz regije, koji je rekao da izvršna vlast često doživljava pravobranitelje kao „smetnju“. Istaknuo je da je najlakše napisati dobre zakone, ali da u trenutku provedbe zakona, odnosno prakse, dolazi do problema posebice kada se postavi pitanje proračuna u vremenima krize. Ministar upravo ovdje vidi ulogu pravobranitelja koji treba ukazati na prioritete i svoju ulogu u zaštiti ljudskih prava u cilju izgradnje boljeg društva.

Naposljetu, važno je istaknuti da se u svijetu u kojem djeluju institucije pravobranitelja, te iste institucije mijenjaju i prilagođavaju društvenim okolnostima, što će se vrlo vjerojatno događati i u Hrvatskoj.

Buduća uloga pravobranitelja za osobe s invaliditetom

Uloga institucije pravobranitelja za osobe s invaliditetom i do sada je imala iznimnu vrijednost i bila je usmjeravajuća, a u narednom razdoblju pokazat će se ključnom u pospješivanju pravednog i transparentnog odnosa između vlasti i građana, osoba s invaliditetom, i to:

suradnjom s javnom upravom u oblikovanju javnih politika i posljedično novih i važećih propisa koji proizlaze iz tih politika, i to u ranoj fazi kako bi se izbjegle pogreške i smanjila šteta za pogrešno usmjerene resurse;

bržim reagiranjem na pojavu novih problema koji će se javljati i pomoći da se oni riješe u što ranijoj fazi kako ne bi eskalirali;

utvrđivanju i nalaženju rješenja koja će omogućiti otklanjanje uzroka pritužbi osoba s invaliditetom;

pomaganjem različitim upravama i institucijama pri unaprjeđenju komunikacije s građanima, osobama s invaliditetom, kao i većim usmjerenjem na potrebe građana, a manje na potrebe javne službe kojoj često nije u interesu mijenjati postojeće prakse.

To bi ujedno bile i ključne preporuke, jer je opravданo i sasvim izvjesno očekivati sve veći značaj Ureda i općenito institucija drugih pravobranitelja u preventivnoj, ranoj fazi, a manje u dijagnosticiranju i liječenju već nastalih „bolesti“ koje je kasnije teže izlječiti.

PET GODINA DJELOVANJA: OČEKIVANJA, IZAZOVI I POSTIGNUĆA

URED PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM - UTJECAJ NA IZMJENE ZAKONODAVSTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Prof. Ivana Milas Klarić,
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u Republici Hrvatskoj osnovan je 2007. godine donošenjem Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom.¹ S ostalim uredima pravobranitelja² u Republici Hrvatskoj čini svojevrstan četverolist zaštite ljudskih prava.

U raspravama o donošenju Zakona o pučkom pravobranitelju u 2011. godini bilo je naznaka spajanja svih ureda pravobranitelja, a jedna od aktivnosti Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom bilo je usmjereni upravo očuvanju samostalnosti Ureda.³ Sličan stav imali su i ostali uredi, ali i velik dio znanstvene i stručne javnosti. Rasprave su rezultirale nastavkom samostalnog djelovanja Ureda pravobranitelja, što smatramo izuzetno značajnim za zaštitu ljudskih prava. Naime, Republika Hrvatska je relativno mlada država koja je u nešto više od dva desetljeća svojega postojanja morala uspostaviti sve institucije i zakonodavstvo potrebne za opstojnost i funkciranje države. Institut Pučkog pravobranitelja uveden je u hrvatski sustav 1990. godine. Protekom vremena javlja se svijest o potrebi zaštite pojedinih, posebno ugroženih skupina, a isto je uzrokovano i mnogobrojnim međunarodnim dokumentima kojima je Republika Hrvatska postala članica. Slijedom navedenog, osnovali su se i drugi uredi pravobranitelja u Republici Hrvatskoj. Smatramo potrebnim istaknuti da praksa svih ureda pokazuje povećani opseg aktivnosti te sve veći priliv pritužbi građana. Uz činjenicu pristupanja Europskoj uniji, mnogim zakonodavnim reformama, pristupanju međunarodnim dokumentima i potrebi usklađivanja zakonodavstva i praćenju provedbe istog, samostalnost ureda pravobranitelja u Republici Hrvatskoj, smatramo izuzetno važnom. Svakako, pri tome je potrebno imati na umu nužnost kontinuirane suradnje svih ureda kako bi se izbjegla, u pojedinim slučajevima nepotrebna preklapanja područja djelovanja, a sve s ciljem brže i kvalitetnije zaštite prava građana, kao i unapređenje zakonodavstva i pravne prakse u Republici Hrvatskoj.

Dapače razvojem i pojedinim specifičnim zahtjevima društva, ne bi bilo iznenađujuće očekivati i osnivanje novih ureda.

Nužnost regionalnih ureda

U ovom trenutku, govoreći o specifičnostima i potrebama Ureda za osobe s invaliditetom, smatramo potrebnim osnivanje i novih, regionalnih ureda na području Republike Hrvatske. Slična, dobra iskustva s područnim uredima već se pokazuju u radu Ureda pravobraniteljice za djecu. Iako svjesni težine gospodarskog trenutka, čini se da bi dva do tri područna ureda osigurali prijeko potrebnu pristupačnost građanima, a što je upravo za osobe s invaliditetom često preduvjet obraćanju Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. Bio bi to i simbolično, pokazatelj preuzimanja zahtjeva iz Konvencije o pravima osoba s invaliditetom koji se odnose na pristupačnost. S obzirom na područje djelovanja Ureda koji se odnosi na zakonodavne izmjene, po-

1 ¹Narodne novine, br. 107/07.

2 Pučki pravobranitelj, Pravobranitelj za djecu, Pravobranitelj za ravnopravnost spolova.

3 V. izvješće o radu Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom iz 2011. godine.

trebno je istaknuti da se Zakonom o pravobranitelju za osobe s invaliditetom određuje djelokrug i način rada. Između ostalog, Pravobranitelj za osobe s invaliditetom:

"...prati usklađenost zakona i drugih propisa u Republici Hrvatskoj, koji se odnose na zaštitu prava i interesa osoba s invaliditetom, s odredbama Ustava Republike Hrvatske i međunarodnih dokumenata koji se odnose na zaštitu prava i interesa osoba s invaliditetom;

...prati izvršavanje obveza Republike Hrvatske koje proizlaze iz međunarodnih dokumenata koji se odnose na zaštitu prava i interesa osoba s invaliditetom;

...prati primjenu politika, nacionalnih strategija i programa Republike Hrvatske koji se odnose na zaštitu prava i interesa osoba s invaliditetom;

...predlaže poduzimanje mjera za izgradnju cjelovitog sustava zaštite i promicanja prava i interesa osoba s invaliditetom..." i dr.

Slijedom navedenog ističemo da se iz Izvješća o radu Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2012. godinu⁴ može uočiti da se u svrhu zaštite ljudskih prava osoba s invaliditetom postupalo u 726 predmeta. Također, Pravobraniteljica je dala 57 mišljenja ili prijedloga izmjena ili dopuna u 34 propisa. Na vlastitu inicijativu Pravobraniteljica je uputila 37 prijedloga izmjena ili dopuna 21 propisa, a Pravobraniteljica i/ili njezini zamjenici sudjelovali su u 20 sjednica radnih tijela Hrvatskog sabora na kojima se raspravljalo o zakonodavnim izmjenama.

Nedvojbeno, rad Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom neodvojivo je povezan s činjenicom donošenja te pristupanja Republike Hrvatske Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom. Pristupanjem Konvenciji nastaje potreba prilagodbe i reforme hrvatskog zakonodavstva zahtjevima Konvencije. U 2013. godini u zakonodavnu proceduru upućeni su tekstovi nacrtova pojedinih propisa od iznimnog značenja za zaštitu osoba s invaliditetom. Pri tome mislimo i na prijedloge zakona (ili izmjena i dopuna) Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, Obiteljskog zakona, posebice u institutu skrbništva za odrasle, Zakona o socijalnoj skrbi i drugih.

Nužnost reforme zakonodavstva

Upravo na primjeru izmjena obiteljskog zakonodavstva jasno se uočava nužnost reforme zakonodavstva u cilju prilagodbe Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom. Suradnja Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i predlagatelja novog Obiteljskog zakona, bila je izuzetna⁵. Naime, u svim fazama⁶ zakonodavnog procesa Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom dao je svoje iznimno konstruktivne primjedbe

4 V. na www.posi.hr.

5 Autorica je članica radne skupine Ministarstva socijalne politike i mladih za izradu Obiteljskog zakona koji je u zakonodavnoj proceduri.

6 Primjedbe na Teze o Nacrtu prijedloga Obiteljskog zakona, primjedbe o Nacrtu Obiteljskog zakona. Sve primjedbe kao i odgovore Predlagatelja v. na web stranici Ministarstva socijalne politike i mladih.

i prijedloge. Slijedom navedenog, predlagatelj je usvojio sve one koje je u ovom trenutku mogao. No, možda još značajnije, predlagatelj je potpuno svjestan nužnosti dalnjeg zakonodavnog procesa i nužnosti reforme tzv. skrbničkog zakonodavstva⁷. Naime, primjedbe i prijedlozi Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom koji u ovoj fazi nisu mogli biti usvojeni iz objektivnih razloga⁸, obvezuju za budućnost. Smatramo da se upravo u toj činjenici i ogleda značaj institucije pravobranitelja. Naime, njegova pozicija neovisnog tijela obvezuje na stalnu aktivnost u zaštiti osoba s invaliditetom i poticanje zakonodavnih reformi. Vice versa, navedeno bi trebalo obvezivati zakonodavca, neovisno o političkoj opciji na, koliko god je to moguće, usvajanje prijedloga pravobranitelja kojima je cilj prilagodba zakonodavstva Republike Hrvatske preuzetim međunarodnim obvezama te zaštita ljudskih prava osoba s invaliditetom. Zaključno, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, zajedno s drugim pravobraniteljima, nevladinim udrušugama i akademskom zajednicom i nadalje treba imati ključnu ulogu u promicanju prava osoba s invaliditetom i poticanju zakonodavnih reformi.

-
- 7 Smatramo potrebnim osnovati povjerenstvo ili radnu skupinu za praćenje prilagodbe Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom. Pri tome bi sudjelovanje Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom bilo izuzetno značajno.
 - 8 Smatramo potrebnim sustav zaštite osoba s invaliditetom u smislu skrbništva za odrasle izuzeti iz obiteljskog zakonodavstva jer je riječ o statusnoj stvari. Također, bilo bi potrebno osigurati sudsku nadležnost u zaštiti prava osoba s invaliditetom, te transformirati sustav zamjenskog odlučivanja u sustav podrške u skladu s načelima autonomije i samoodređenja osobe. Potrebno je daljnje razvijanje instituta anticipiranih naredbi, te prilagodbe zahtjevima Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, posebice čl. 12. u kontekstu reforme zakonodavstva koje se odnosi na poslovnu sposobnost.

PET GODINA DJELOVANJA: OČEKIVANJA, IZAZOVI I POSTIGNUĆA

SVIJEST DRUŠTVA O OSOBAMA S INVALIDITETOM

Gordana Glibo,
Hrvatska udruga za promicanje i razvoj tiflotehnike

Teme vezane uz osobe s invaliditetom prigodne su i uokvirene specijaliziranim prostorom, kako fizičkim tako i medijskim. Istina je da su se stvari pokrenule i da su se neki problemi počeli rješavati. Danas je svijest društva o postojanju i mogućnostima osoba s invaliditetom daleko veća nego prije i to je jako dobro. Međutim, još uvijek ima previše posla za sve nas obzirom na postojanje neuređenih područja koja se tiču života, obrazovanja i rada osoba s invaliditetom. Mogu govoriti kroz svoje osobno iskustvo osobe s invaliditetom koje sam stekla u djelatnosti zbog bolesti, no i kao zaposlenica Hrvatske udruge za promicanje i razvoj tiflotehnike (HUPRT) koja djeluje u korist osoba s invaliditetom i ostvaruje uspješnu suradnju s Uredom pravobraniteljice za osobe s invaliditetom koja je rezultirala mnogim pozitivnim ishodima.

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom dugujemo velik dio današnje društvene vidljivosti osoba s invaliditetom i nezaustavljiv probaj naprijed u postizanju jednakih mogućnosti za osobe s invaliditetom u društvenoj zajednici.

Međutim, kako bi svijest društva o nama i našim mogućnostima rasla u pozitivnom smjeru, i mi sami, osobe s invaliditetom, moramo uložiti više truda. Društvo u kojem živimo, obrazujemo se, radimo i provodimo svoje slobodno vrijeme, najkvalitetnije će informacije dobiti od nas samih. Mi smo bitan dio obrazovnog procesa vlastite životne zajednice jer naš im je primjer prvi dokaz naših sposobnosti, kao i naših ograničenja. I ovdje je Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom učinio ogroman korak naprijed dokazujući kroz angažman same pravobraniteljice da invaliditet ne mora biti prepreka ako mi to ne želimo. Naravno, život u zajednici zahtijeva uključivanje svih društvenih segmenata u izjednačavanje mogućnosti osoba s invaliditetom s drugim skupinama građana.

Brojne teškoće

Za primjer mogu izdvojiti samo neke poteškoće koje dodatno otežavaju život osoba s invaliditetom, a čije rješavanje dovodi ljudе do očajanja, što ima za posljedicu generaliziranje osobina osoba s invaliditetom kao čangrizavih ljudi koji stalno nešto žele. Npr. čitam u udžbeniku svoje kćeri nešto o razini svijesti dijela društva i nejednakosti: da slijepi rade na telefonskim centralama, a gluhi su cvjećari, dok danas uz tehnologiju možemo puno više; postavljanje štandova svugdje u gradu bez razmišljanja kako će osobe s invaliditetom onuda prolaziti; ophođenje medicinskog osoblja koje ne zna kako razgovarati s osobom s invaliditetom pa se obraćaju pratrni; nepoštivanje zadanih parametara gradnje gdje se izrađuju rampe radi estetike, ali ne i radi funkcije; ovdje je i uvijek prozivana birokracija koja traži hrpu besmislenih potvrda, rješenja, vještačenja da je netko invalid iako je iz prvog dobivenog papira jasno da nema pomoći i mogućnosti poboljšanja nastalog stanja; nedostupnost i kontradiktornost informacija o pravima i mogućnostima, ali i obvezama; nepostojanje jedinstvene procedure uključivanja osoba koje steknu invaliditet u sustav rehabilitacije, a također i nepovezanost sustava, tj. onog što nazivamo sustavom.

Dakle, još puno toga svi možemo napraviti kako bi se unaprijedila svijest društva, a

vrlo je važno u taj proces uključiti same osobe s invaliditetom i njihov aktivni rad jer mi najbolje znamo kako nam je živjeti s invaliditetom.

Naposljetku, željela bih Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom čestitati petu obljetnicu aktivnog rada, kao i puno uspjeha u budućem radu na zadovoljstvo svih osoba s invaliditetom, njihovih obitelji, prijatelja, a posljedično i na zadovoljstvo i korist cijeloj društvenoj zajednici kojoj ravnopravno pripadamo i u kojoj imamo pravo sudjelovati.

PREGLED POVREDA PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM I MEHANIZMI ZAŠTITE

POVREDA PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM

Marina Habijanec,
poduzetnica

Kao izrazito aktivna osoba, gotovo se svakodnevno susrećem s raznim oblicima diskriminacije. Navest će najčešće od njih. Krenut će od stanovanja. Još uvijek je jako mali broj stambenih prostora prilagođenih osobama s invaliditetom. Velik broj osoba stanuje u neadekvatnim prostorima. Živim u unajmljenom gradskom stanu koji ne mogu u potpunosti koristiti jer zbog praga ne mogu izaći na balkon, a u kupaonici ne mogu za sobom zatvoriti vrata. Zbog toga se osjećam zakinuto jer plaćam jednaku cijenu najma kao moj susjed, osoba bez invaliditeta koja svoj stan može koristiti bez problema.

Prije useljenja u ovaj stan, stanovaла sam kod raznih privatnih iznajmljivača. Mnogi mi od njih nisu htjeli iznajmiti stan jer se krećem uz pomoć kolica, uz obrazloženje da bi im mogla oštetiti parket ili da neću moći čistiti stan jer sam osoba s invaliditetom. Mislim da je pitanje stanovanja goruće pitanje za svaku osobu, a posebno za osobu s invaliditetom zbog potrebnih dodatnih prilagodbi.

Sljedeći problem o kojem želim progovoriti je pitanje zapošljavanja. Kada sam završila srednju školu i počela tražiti posao, naišla sam na još jedan oblik diskriminacije. Naime, poslodavci me nisu htjeli zaposliti pod izlikom da će zbog mene, zato jer sam osoba s invaliditetom, imati velike troškove prilagodbe, da neću moći dovoljno dobro obavljati posao i da će najvjerojatnije jako puno vremena biti na bolovanju.

Nakon dugotrajnog neuspješnog traženja posla, moj suprug i ja, koji je također osoba s invaliditetom, odlučili smo otvoriti svoj obrt i raditi za sebe. Uspješno poslujemo već 14 godina. Moram napomenuti da se osobama s invaliditetom koje se zaposle događa da ih na poslu ne prihvataju, izbjegavaju ih, hladni su prema njima, ne žele s njima komunicirati i potrebno je puno vremena da kolege vide da su oni ljudi kao i svi drugi. Nažalost, mnogi ne žele o tome pričati jer su sretni da uopće imaju bilo kakav posao.

Pristup javnim ustanovama

Sljedeći problem na koji bih željela skrenuti pažnju je pristup javnim ustanovama. Jako velik broj javnih ustanova još je uvijek neprilagođen pa se događa da uopće ne možete ući u neku zgradu ili ako već imate sreće da uđete, ne možete na kat jer nema lifta, a da i ne govorimo ako trebate do WC-a.

Može vam se dogoditi kao meni da se gospodiš koja radi u uredu na katu ne da silaziti do vas jer gubi svoje dragocjeno vrijeme pa vam kaže da sljedeći put pošljete nekog drugog da za vas obavi posao koji vi sami možete obaviti.

Ovo ljeto sam se neugodno iznenadila kada sam bila u posjetu u varaždinskoj Općoj bolnici i shvatila da u čitavom kompleksu bolnice, koja se sastoji od desetak zgrada, nema WC-a prilagođenog osobama s invaliditetom. Kada sam se zbog toga obratila upravi bolnice, šokirao me njihov odgovor da oni znaju za taj problem, ali da ništa ne mogu učiniti. Nakon toga, obratila sam se pravobraniteljici da ona poduzme ono što može kako bi se taj veliki problem riješio.

Slično je i s trgovinama u kojima uopće ne možete prolaziti s kolicima između polica, a rijetke su trgovine koje imaju kabinu za isprobavanje odjeće u koju možete ući u invalidskim kolicima. O javnim WC-ima bi se također moglo puno pričati jer mnogi često služe kao spremišta i nisu u upotrebi ili su zaključani.

Moram spomenuti i parkirališna mjesta za osobe s invaliditetom na kojima se vrlo često nepropisno parkiraju automobili. Ispred moje zgrade su dva mesta za osobe s invaliditetom, a na jednom od njih je prije dva tjedna bio nepropisno parkirani automobil. Nazvala sam Zagreb parking da ga uklone, ali oni su me uputili na policiju. Policija je došla, napravila uviđaj i otišla, a nepropisni automobil je i dalje ostao parkiran na mjestu označenom za parkiranje osoba s invaliditetom. Moram reći da me reakcija policije šokirala jer nisu oslobođili parkirno mjesto pa se moj susjed koji se kreće uz pomoć invalidskih kolica nije imao gdje parkirati kada se vratio s posla. I u toj situaciji sam se obratila pravobraniteljici jer ona jedina može upozoriti na takvo neprihvatljivo ponašanje prema nama i utjecati da se to promijeni.

Nakon upozorenja pravobraniteljice, kad sam joj se obratila s teškoćama na koje bih naišla, ljudi u institucijama su ozbiljnije shvaćali moje zahtjeve i nisu olako prelazili preko njih.

Moje je iskustvo da je kod rješavanja nekih problema važna dobra volja ljudi i onda se prepreke mogu ukloniti bez finansijskih izdataka.

Pozitivne promjene

U mnogim situacijama su moja prava kao osobe s invaliditetom bila ugrožena, ali moram spomenuti i jedan zaista lijep i pohvalan primjer. Javna je ustanova Maksimir prije 10 godina nabavila kioske koje daju u najam, a koji naravno nisu bili prilagođeni osobama s invaliditetom jer očito nitko nije razmišljao da bi u jednom od njih mogla raditi i osoba s invaliditetom. Zato su vrata na kiosku bila tako uska da osoba koja se kreće uz pomoć invalidskih kolica ne može ući niti se okrenuti. Kako sam bila zainteresirana za najam kioska, a pristup mi je bio onemogućen, u Javnoj ustanovi Maksimir su se prilagodili meni i zahvaljujući dobroj volji i razumijevanju došli smo do kompromisnog rješenja koje je odgovaralo meni i ustanovi: dodijeljena mi je lokacija na kojoj sam mogla postaviti svoj stand i nesmetano raditi. Mislim da bi, kada se mijenjaju zakoni, trebalo više razgovarati sa samim osobama s invaliditetom i uzeti u obzir njihova mišljenja. Možda bi onda zakoni bili bolji i ne bi se trebali stalno mijenjati.

Osobno smatram da se svijest ljudi prema osobama s invaliditetom mijenja na bolje i da se primjećuju pozitivne promjene, ali one su još uvijek spore i premalog su opsega. Kada bi vam prije 15-ak godina ljudi prilazili i vidjeli vas, doimali su se kao da vas zaobilaze, a ako nisu, onda su vas gledali sa sažaljenjem. Sad s vama komuniciraju normalnije i takav se pristup više ne osjeća: vidi jadnog invalida. Nama je najvažnije da se na nas gleda kao na osobe, a ne da invaliditet bude ono što određuje naš identitet.

Upravo zato smatram rad Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom važnim, kao i rad raznih udruga koje promiču našu ravnopravnost. Ja sam osoba koja uživa u životu, ali sam svjesna da mnoge stvari nisu idealne i da će u budućnosti zbog invaliditeta nailaziti na brojne prepreke. Ono što mi daje vjetar u leđa je činjenica da postoji jedan ovako važan Ured i kada dođe do poteškoća i kršenja mojih prava, znam da nisam sama i da mogu računati na pomoć Ureda. Nadam se da kod nekog sljedećeg susreta nećemo imati potrebu pričati o ovakvim temama jer će ti problemi biti riješeni.

PREGLED POVREDA PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM I MEHANIZMI ZAŠTITE

**SURADNJA SAVEZA GLUHIH I
NAGLUHIH GRADA ZAGREBA
I PRAVOBRANITELJICE NA
POBOLJŠANJU POLOŽAJA GLUHIH I
NAGLUHIH OSOBA**

Katarina Tonković,
predsjednica Saveza gluhih i nagluhih grada Zagreba te zastupnica
Gradske skupštine Grada Zagreba

Za početak želim istaknuti da smo jako zadovoljni što postoji Pravobranitelj za osobe s invaliditetom kao samostalna institucija. Od početka rada Ureda pravobraniteljice, položaj svih osoba s invaliditetom pa tako i gluhih osoba, poboljšao se. Pravobraniteljica i njezini suradnici pokazali su se izrazito aktivnima u rješavanju teškoća na svim područjima društvenog života na koje nailaze osobe s invaliditetom.

S aspekta gluhih i teže nagluhih osoba, mogu reći da imamo izrazito dobru suradnju. S obzirom na to da je gluhim osobama osnovni problem komunikacija i dobivanje informacija, pravobraniteljica je u suradnji sa savezima gluhih i nagluhih osoba prepoznala važnost prilagodbe medija i televizijskog programa. U Europi, posebno sjevernoj, gluhim i slijepim osobama prilagođeno je 90% televizijskog programa, a kod nas je prilagođen samo manji dio. Pri donošenju novoga Zakona o HRT-u, željelo se ukinuti titlovanje i prevođenje programa na hrvatski znakovni jezik, međutim zahvaljujući pravobraniteljici koja se aktivno uključila u zaštitu toga dijela zakona, i dalje se u Zakonu o HRT-u nalazi članak koji obvezuje HRT na prilagodbu televizijskog programa osobama oštećenog sluha. Također, gluhe osobe su jedine osobe s invaliditetom koje su plaćale puni iznos pretplate HRT-u, a jasno je da ne mogu participirati u 90% sadržaja jer im nije prilagođen. Savezi gluhih i nagluhih osoba pokušavali su niz godina smanjiti pretplatu za gluhe osobe, u čemu smo i uspjeli zajedničkim zalaganjem s pravobraniteljicom. Tako od 2012. godine, gluhe osobe plaćaju samo vizualni dio televizijskog sadržaja, odnosno 50% pretplate.

Brojne intervencije

Pravobraniteljica je intervenirala u mnogobrojnim pojedinačnim slučajevima gluhih osoba kod ostvarivanja različitih prava, kao npr. obiteljskih prava, prava iz sustava zdravstvenog osiguranja, gdje očekujemo da će na listu ortopedskih pomagala biti upisana i BAHA - pomagalo za konduktivnu nagluhost. Također, pri dobivanju naknade za uspješne sportaše, gdje su u prvom prijedlogu izostavljene gluhe osobe, pravobraniteljica je intervenirala zajedno s Hrvatskim športskim savezom gluhih pa je nepravda ispravljena.

Mogli bismo nabrajati pojedinačne slučajeve u kojima je pravobraniteljica sudjelovala i intervenirala te pomogla brojnim gluhim osobama. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je mjesto na koje se uvijek možemo javiti, gdje slušaju naše stavove, misli, osjećaje, probleme i zajedno s nama utječu na tijela državne vlasti i institucije.

Zajedno sa svojim suradnicima, pravobraniteljica se izuzetno zalaže za ravnopravnost, jednakost i pravdu te mogu zaključiti da se osjeća razlika u kvaliteti života osoba s invaliditetom prije konstituiranja Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i sada.

PREGLED POVREDA PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM I MEHANIZMI ZAŠTITE

ŽIVOT U INSTITUCIJI NIJE ŽIVOT

Senada Halilčević,
Udruga za samozastupanje

Moje ime je Senada Halilčević. Radim u Udrizi za samozastupanje kao samozastupnica. Udruga se bavi pravima osoba s intelektualnim teškoćama i aktivna je već 10 godina.

Udruga za samozastupanje je prva udruga u Hrvatskoj i regiji koju su osnovale same osobe s intelektualnim teškoćama. Glavni cilj udruge je postići potpunu jednakost i prava svih osoba s intelektualnim teškoćama. Od samih početaka Udruga zagovara pravo glasa osoba s intelektualnim teškoćama bez poslovne sposobnosti. Prošle godine uspjeli smo ostvariti pravo glasa za sve osobe koje nemaju poslovnu sposobnost.

Ovo smo uspjeli u suradnji s pravobraniteljicom za osobe s invaliditetom, Ministarstvom socijalne politike i mladih, Državnim izbornim povjerenstvom, GONG-om i drugim nevladinim organizacijama. To je naš zajednički uspjeh. Iza nas su izbori za Europski parlament, lokalni izbori i referendum gdje su prvi put sudjelovale i osobe bez poslovne sposobnosti.

Iako su mnogi sumnjali da osobe s intelektualnim teškoćama bez poslovne sposobnosti mogu glasati na izborima, njihova se sumnja pokazala neopravdanom. Na do-sadašnjim izborima dokazali smo da možemo glasati jednako dobro kao i svi drugi.

Pravo na život u zajednici

U Hrvatskoj je započeo i drugi vrlo važan proces, ostvarivanje prava na život u zajednici. I to me jako veseli. Hrvatska je napokon počela uvažavati UN-ovu Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, posebno članak 19. koji govori da svi imamo pravo biti dio zajednice. I sama sam dugo živjela u instituciji iz koje sam izašla s 30 godina. Moj život je tek tada zapravo započeo. U instituciji sam bila odvojena od drugih ljudi i moj je život stalno propadao.

Otkada živim u zajednici imam puno bogatiji život. Živim sama u stanu i imam posao koji mi omogućava da svojim životnim iskustvom pomognem drugima. Upravljam životom onako kako ja želim i to je oduvijek bio moj san.

Nadam se da će i ljudi koji danas žive u institucijama uspjeti ostvariti svoju slobodu i pravo na život u zajednici. Mnogi ljudi sumnjaju da osobe s intelektualnim teškoćama nisu sposobne živjeti u zajednici. Ali uz kvalitetnu podršku, život u zajednici je jedini način na koji ljudi trebaju živjeti.

Život u instituciji nije život! Zato smatram da je izrazito važno nastaviti suradnju jer bez nje proces deinstitucionalizacije neće uspjeti!

POSTIGNUĆA U INOZEMSTVU INSPIRACIJA ZA HRVATSKU – HRVATSKA POSTIGNUĆA KAO PRIMJER ZA MNOGE

**OSNIVANJE I DJELOVANJE UREDA
PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE
S INVALIDITETOM KAO OBLIKA
EUROPEIZACIJE POLITIKA PREMA
OSOBAMA S INVALIDITETOM**

Dr.sc. Tihomir Žiljak

Proces osnivanja Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom 2008. godine smješten je u europski, globalni i domaći kontekst promjena politika prema osobama s invaliditetom u prošlom desetljeću. U samom Prijedlogu Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom iz ožujka 2007. godine, izričito se kao temelji za uvođenje instituta Pravobranitelja za osobe s invaliditetom u Republici Hrvatskoj navode Standardna pravila o izjednačavanju mogućnosti za osobe s invaliditetom iz 1993. godine, Akcijski plan Vijeća Europe za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom 2006.–2015. godine te Konvencija o pravima osoba s invaliditetom UN-a iz 2007. godine. Čitav proces je dominantno određen provedbom Konvencije UN-a na europskoj i nacionalnoj razini, pripremama Hrvatske za ulazak u EU, te specifičnim oblikom širenja i prenošenja modela pravobranitelja (*ombudsmana*) u tranzicijskim državama.

Domaći kontekst

Domaći kontekst odnosi se na proces pristupanja Europskoj uniji. Sklapanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju s europskim zajednicama i njihovim državama članicama 2001. godine, Republika Hrvatska je preuzeila obvezu usklađivanja svojega pravnog sustava sa zahtjevima EU-a. Prije svega radi se o političkim kriterijima (prava i slobode), poglavju o Socijalnoj politici i zapošljavanju. Provedba niza aktivnosti definirana Zajedničkim memorandumom o socijalnom uključivanju koji su EU i Hrvatska potpisali u ožujku 2007. Vlada je u svibnju 2007. pokrenula postupak izradbe prijedloga jedinstvenoga antidiskriminacijskog zakona, koji je dio Akcijskog plana za usklađivanje zakonodavstva i stvaranja potrebnih administrativnih kapaciteta za usvajanje i provedbu pravne stečevine EU-a na pregovaračkom području poglavlja 19. Sve ove domaće promjene događaju se unutar procesa europeizacije. Pod tim podrazumijevamo procese konstrukcije, difuzije, institucionalizacije formalnih i informalnih pravila, procedura, *policy* paradigmi, stilova i načina djelovanja. To je proces rada na politikama u kojima se najčešće implementiraju EU politike u nacionalnim državama, ali je prisutno i prenošenje nacionalnih politika na europsku razinu ili dinamika u kojima europske države neposredno surađuju (Radaelli).

Nove mogućnosti

U vremenu kada se Hrvatska pripremala za ulazak u EU, politika prema osobama s invaliditetom dobiva sve važnije mjesto u politikama EU-a. To se može pokazati u ugovorima, direktivama i uredbama EU-a, presudama sudova ili institucionalnim promjenama. Amsterdamskim ugovorom iz 1997. godine zaštita od diskriminacije ušla je u osnivačke ugovore EU-a. Direktiva 2000/78/EC Vijeća EU-a o ostvarivanju općeg okvira za jednake mogućnosti zapošljavanja, jedna je od ključnih prekretnica u jasnom određivanju zaštite jednakih prava osoba s invaliditetom, a Uredba 1107/2006 o pravima osoba s invaliditetom i osoba smanjene pokretljivosti u zračnom prijevozu, ide korak dalje jer ne ostavlja mogućnosti različitih načina kako će se ostvariti jednakе mogućnosti prijevoza. Lisabonski ugovor iz 2007. godine uključuje brojne odredbe

koje se odnose na osobe s invaliditetom. Štite se vrijednosti ljudskog dostojanstva, ljudskih prava i jednakosti.

Otvaraju se mogućnosti sudjelovanja u odlučivanju o pravima, ističu se načela sudiioničke demokracije i značaj nevladinih organizacija, građanska inicijativa te nediskrimacijski pristup u svim politikama. Povelja o temeljnim pravima postala je pravno obvezujuća. Europski sud pravde svojim presudama stvara presedane i širi područja zaštite prava osoba s invaliditetom. Slučaj *Chacón Navas v Eurest Colectividades SA* (2006) C-13/05 odnosi se na područje radnog prava i definiranju invalidnosti te slučaj *S. Coleman v Attridge Law and Steve Law* 303/06 koji se odnosi na diskriminaciju majke djeteta s invaliditetom. Europska unije je od 2003. do 2010. provodila Akcijski plan o jednakim mogućnostima osoba s invaliditetom. Prvi sastanak ministara odgovornih za pitanja invaliditeta održan je u lipnju 2007. godine. Posebno se raspravljalo o što bržoj implementaciji Konvencije UN-a. Dva puta je invaliditet bio ključni dio europskih godina: godina 2003. bila je Godina osoba s invaliditetom a 2007. Europska godina jednakih mogućnosti, što je također uključivalo jednakost i nediskriminaciju osoba s invaliditetom.

Europski poticaji

Ključni su europski poticaji stizali iz Vijeća Europe, što se prije svega odnosi na Akcijski plan Vijeća Europe za osobe s invaliditetom 2006. – 2015. godine. Godine 2007. provedba je Akcijskog plana raspravljana na konferenciji u Zagrebu, a sam skup organiziran je u suradnji Opće uprave za društvenu koheziju Vijeća Europe, Vlade RH i Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Rezultat je Zagrebačka deklaracija. U zaštiti prava osoba s invaliditetom unutar Vijeća Europe važnu ulogu odigrao je Europski sud za ljudska prava (The European Court of Human Rights - ECtHR).

Na taj je način odluka o formiranju instituta pravobranitelja 2007. godine dio nacionalnih odgovora na globalne međunarodne inicijative i aktivno sudjelovanje u njihovom oblikovanju. Primjerice nastavlja se na širenje poruka Madridske deklaracije, provođenje zaključaka Vijeća Europe i ključnog dijela - pripreme i provedbe Konvencije UN-a. S druge pak strane, to je izraz politike uvjetovanja u procesu europeizacije nacionalnih politika. U tom su sklopu specifični odnosi Hrvatske kao samostalne države na putu u EU, Europske unije, Vijeća Europe, UN, državnih i nedržavnih aktera (nevladinih organizacija i njihovih europskih asocijacija).

Uvođenje institucije pravobranitelja

Ideja i model pravobranitelja/ombudsmana iz Švedske i nordijskih zemalja, prenosi se na Novi Zeland, Veliku Britaniju i Sjevernu Irsku, Francusku, Izrael, Austriju. Međutim, izgradnja je ove institucije i važan dio tranzicijskog procesa nakon pada totalitarnih režima u državama koje grade institucije liberalne demokracije. Tako je institut pravobranitelja ustanovljen u Portugalu 1976. godine i Španjolskoj 1978. godine, tije-

kom tranzicijskog procesa u Hrvatskoj (1994.), svim Baltičkim državama (Litva, 1995., Latvija 1995., Estonija 1999.), Mađarska (1995.), Slovenija (1995.), Bosna i Hercegovina (1996.), Rumunjska (1997.) itd. Danas europska mreža pravobranitelja obuhvaća 99 ureda u 35 država. Institucionalne promjene i uvođenje pravobranitelja, u procesu europeizacije, uglavnom se provodi mekanim (soft) mehanizmima koji osiguravaju okvir za reforme i funkcioniраju kao platforma za širenje dobrih praksi i mijenjanje institucija (Stella Ladi, 2011). Takvi mehanizmi mogu biti efikasniji od direktnog političkog nametanja, ali to ovisi o tome je li nacionalno političko vodstvo ove reforme smatra prioritetnim. Posebno su važne preferencije i vrijednosti domaćih aktera jer one omogućavaju da se prijenos institucionalnih modela i praksi uspješno događa bez krutih naredbi i uvjetovanja. Na kraju, treba računati da je za sve te promjene potrebno određeno razdoblje prilagođavanja institucija i promjena u načinu rada aktera koji sudjeluju u ovim procesima.

Uvođenje i organizacijske institucionalne promjene vezuju se uz europeizacijski element (provedbu UN-ovih dokumenata i europske prakse). Tri godine nakon osnivanja zasebnog Ureda pravobraniteljice osoba s invaliditetom u RH, otvorena je rasprava o učinkovitosti i djelotvornosti takvog oblika organiziranja. U argumentima za i protiv objedinjavanja ureda svih pravobranitelja korišteni su argumenti Vijeća Europe. Prikazan je primjer Švedske koja je 1994. osnovala Ured pravobranitelja za invaliditet, a 2009. godine je pravobranitelj za ravnopravnost zamijenio četiri specijalizirane pravobraniteljske institucije, te su ukinuti uredi pravobranitelja za izjednačavanje mogućnosti, pravobranitelja za suzbijanje diskriminacije na osnovu etničke pripadnosti, pravobranitelja za osobe s invaliditetom i pravobranitelja za suzbijanje diskriminacije na temelju spolne orientacije. U analizi uoči rasprave o objedinjavanju (2010.) prikazani su i slučajevi Ujedinjenog Kraljevstva (2006. godine osnovana je jedinstvena Komisija za ravnopravnost i ljudska prava, te je time zamijenila tri specijalizirane komisije), Mađarske (odvojene, ali povezane specijalizirane pravobraniteljske institucije) i Litve, u kojoj je djelovanje triju pravobraniteljskih institucija gotovo potpuno odvojeno. Sama analiza pokazala je dobre i loše strane zadržavanja i promjene postojećeg stanja.

Uloga pravobranitelja

Interesantno je kakva je uloga pravobranitelja u različitim europskim državama u provedbi UN-ove Konvencije kao ključnog dokumenta promjene politika u odnosu na osobe s invaliditetom. Velika institucionalna raznolikost je vidljiva analizom podataka dostupnih na www.disability-europe.com (DOTCOM) u kojemu je posebna skupina podataka o provedbi Konvencije UN-a. Pravobraniteljicu za osobe s invaliditetom iz Hrvatske možemo naći u popisu neovisnih tijela koji prate provođenje Konvencije. U sličnoj ulozi pojavljuju se još neki pravobranitelji, centri za ljudska prava ili borbu protiv diskriminacije, odbori. Uključeni su pravobranitelji, specijalizirani za ovo područje ili objedinjeni uredi. U nekim državama postoji pravobranitelj, ali je funkcija neovisnog tijela dodijeljena nekom drugom odboru ili nema neovisnog tijela koje

prati provedbu konvencije, u nekim državama Konvencija nije ratificirana, a postoje i slučajevi gdje se neovisnim tijelom naziva koje vladino tijelo koje su izabrali predsjednik vlade i ministarstva. U nekim državama pravobranitelj je uključen u koordinacijske aktivnosti. Sve to potvrđuje svu složenost procesa europeizacija politika prema osobama s invaliditetom koja se ostvaruje provedbom Konvencije UN-a u uvjetima različitih institucionalnih tradicija, vrijednosti i uvjerenja uz sve veću prisutnost Europske unije u provedbi ovih politika.

POSTIGNUĆA U INOZEMSTVU INSPIRACIJA ZA HRVATSKU – HRVATSKA POSTIGNUĆA KAO PRIMJER ZA MNOGE

JAČANJE POLOŽAJA OSOBA S INVALIDITETOM DILJEM SVIJETA

Shuaib Chalken,
UN-ov posebni izvjestitelj za osobe s invaliditetom

UN-ov posebni izvjestitelj za osobe s invaliditetom, gospodin Shuaib Chalklen, održao je kratko predavanje u sklopu obilježavanja pet godina rada institucije pravobranitelja za osobe s invaliditetom, održanog 09. prosinca u hotelu Westin u Zagrebu.

Mjesto posebnog izvjestitelja za osobe s invaliditetom osnovano je 1994. godine u cilju promicanja položaja i jačanja prava osoba s invaliditetom. Gospodin Chalklen preuzeo je mjesto posebnog izvjestitelja 2009. godine, te ga obnaša iz Cape Towna u Južnoafričkoj Republici, odakle je i održao predavanje putem videokonferencije.

Glavna uloga posebnog izvjestitelja jest da kroz neposredni kontakt s civilnim društvom, neprofitnim organizacijama, organizacijama osoba s invaliditetom, te državnim tijelima, prati provedbu međunarodnih pravila vezanih za prava osoba s invaliditetom, napose UN-ove Konvencije za zaštitu prava osoba s invaliditetom u nacionalnim zakonodavstvima. Također, kroz suradnju s međunarodnim organizacijama, posebni izvjestitelj radi na jačanju položaja osoba s invaliditetom diljem cijelog svijeta. U svrhu postizanja ovih ciljeva posebni izvjestitelj, u sklopu svojih aktivnosti, posjećuje države članice Ujedinjenih naroda kako bi dobio detaljan uvid u situaciju glede prava osoba s invaliditetom određene države članice, te o zatečenom stanju podnosi izvješća UN-ovoj Komisiji za društveni razvoj, u kojima iznosi svoja mišljenja i preporuke za daljnji razvoj ljudskih prava. Gospodin Chalklen je tako u svibnju ove godine posjetio i Republiku Hrvatsku, kao državu potpisnicu Konvencije, te se upoznao, kako sa radom Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, tako i Udjelovanjem civilnog društva, te udruga osoba s invaliditetom.

Jedinstvena institucija

Tema održanog predavanja bila je dakako ured pravobranitelja za osobe s invaliditetom i njegova uloga u provedbi, praćenju i promicanju Konvencije. Gospodin Chalklen se u predavanju u više navrata osvrnuo na svoj posjet Republici Hrvatskoj i suradnji s Uredom, ističući kako je Ured pravobranitelja za osobe s invaliditetom jedinstvena institucija takve vrste koju nije imao prilike često susresti u svojim posjetima drugim državama potpisnicama Konvencije. Izvjestitelj je pohvalio rad Ureda, organizaciju aktivnosti koje Ured provodi, te predanost njegovih zaposlenika u promicanju prava osoba s invaliditetom, ukazujući na važnost statusa Ureda kao samostalnog tijela. Prema riječima gospodina Chalklena, činjenica da je Ured samostalno tijelo, te da u Hrvatskoj postoje četiri samostalne ureda pravobranitelja, svaki sa određenom ciljanom skupinom, predstavlja čvrstu osnovu za efikasni rad, te bolje postizanje ciljeva, što je evidentno iz primjera Ureda pravobranitelja za osobe s invaliditetom. Uz pohvale ovog, prema izvjestitelju, izuzetno progresivnog pristupa promicanju i provedbi ljudskih prava, izvjestitelj je također izrazio nadu kako će Ured pravobranitelja za osobe s invaliditetom i nadalje nastaviti rad kao samostalno tijelo.

Opisujući aktivnosti Ureda, specijalni izvjestitelj je istaknuo važnost podizanja razine svijesti o tome što znače prava osoba sa invaliditetom, te što znače ljudska prava općenito i koji su putevi njihova ostvarivanja. Prema izvjestitelju, jedna od najvažnijih aktivnosti Ureda jest upravo edukacija građanstva o ljudskim pravima, s obzirom da

je podizanje opće spoznaje i kulture ljudskih prava preuvjet za podizanje stupnja njihovog poštivanja.

Specijalni izvjestitelj završio je predavanje zaključkom kako je Ured institucija od kručijalne važnosti za ostvarivanje ciljeva na koje se Republika Hrvatska obvezala potpisivanjem i ratifikacijom UN-ove konvencije za prava osoba s invaliditetom, te je još jednom naglasio važnost samostalnosti ureda kao tijela koje pred sobom ima veliku zadaću provedbe, praćenja i promicanja prava osoba s invaliditetom, prvenstveno kroz aktivnosti podizanja svijesti o ljudskim pravima.

PRILOZI

Program skupa

5 godina rada institucije Pravobranitelja za osobe s invaliditetom

09. prosinca 2013. od 10,00 do 13:00 sati
Hotel Westin, Ulica Izidora Kršnjavog 1, Zagreb

Organizator:

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom
uz podršku UN programa za razvoj Hrvatska (UNDP)

Okrugli stol: Zaštita, praćenje i promicanje prava i interesa
osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj

Moderatorica: Jelena Berković

PROGRAM

- 09:30 – 10:00 Dolazak sudionika
- 10:00 – 10:10 Himne RH „Lijepa naša domovino“ i EU „Oda radosti“ u izvedbi Ive Krušić i Perice Mihaljevića
Fantasia-empromptus u cis-molu, Perica Mihaljević, pijanista, prof. klavira
- 10:10 - 10:35 Pozdravni govori
- Anka Slonjšak, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom
 - Louisa Vinton, koordinatorica Ujedinjenih naroda i stalna predstavnica Programa Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) Hrvatska
 - Branko Hrvatin, predsjednik Vrhovnog suda i Državnog izbornog povjerenstva
 - Vesna Škulić, osobna izaslanica Predsjednika Republike Hrvatske, povjerenica Predsjednika za osobe s invaliditetom
 - Milanka Opačić, potpredsjednica Vlade Republike Hrvatske i ministrica socijalne politike i mladih
- 10:35 – 12:30 Panel diskusija

10:35 – 11:00	Pet godina djelovanja: očekivanja, izazovi i postignuća
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Osobna iskaznica Ureda, Anka Slonjšak</i>, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom • <i>Svijest društva o osobama s invaliditetom, Gordana Glibo</i>, udruga HUPRT • <i>Razlozi za donošenje Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom i očekivanja osoba s Invaliditetom, Zorislav Bobuš</i>, predsjednik Zajednice saveza osoba s invaliditetom Hrvatske
11:00 – 11:05	<i>Empromptus u As-duru, Perica Mihaljević</i>
11:05 – 11:40	Pregled povreda prava osoba s invaliditetom i mehanizmi zaštite
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Povreda prava osoba s invaliditetom, Marina Habijanec</i> • <i>Suradnja udruga i Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom na poboljšanju položaja osoba s invaliditetom, Katarina Tonković</i>, predsjednica Saveza gluhih i nagluhih grada Zagreba • <i>Doprinos Ureda razvoju javne politike i javne uprave te usklađivanju s UN-ovom Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, Nataša Škrbić</i>, nezavisna konzultantica i Anka Kekez Koštiro, Fakultet političkih znanosti • <i>Kako je suradnja Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, Državnog izbornog povjerenstva i udruga za osobe s invaliditetom utjecala na moj život, Senada Halilčević</i>, samozastupnica • <i>Utjecaj Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom na izmjene zakonodavstva, Ivana Milas Klarić</i>, Pravni fakultet
11:40 – 12:05	Postignuća u inozemstvu inspiracija za Hrvatsku – hrvatska postignuća primjer za mnoge
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Što nam o Hrvatskoj govori usporedba s međunarodnim okvirom?, Tihomir Žiljak</i>, Pučko otvoreno učilište Zagreb • <i>Pravobranitelj za osobe s invaliditetom Republike Hrvatske kao primjer tijela za provedbu, praćenje i promicanje Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, Posebni UN-ov izvjestitelj za osobe s invaliditetom Shuaib Chalklen</i>
12:05 – 12:30	Rasprava
12:30 – 12:37	<i>Balada u As-duru, Perica Mihaljević</i>
12:40	Koktel i završetak skupa

Prikaz aktivnosti Ureda kroz petogodišnje razdoblje u fotografijama

Sa sportašima...

U gradovima i županijama...

Ništa o nama bez nas

Suradnja s
udrugama

Izvješća o
radu Ureda u
Hrvatskom
saboru

Razmjena iskustava s raznih
međunarodnih i domaćih
događanja

Početak reforme
skrbništva - Šibenik

Pravobraniteljica u
medijima

Međunarodna suradnja

Prijatelji iz svijeta

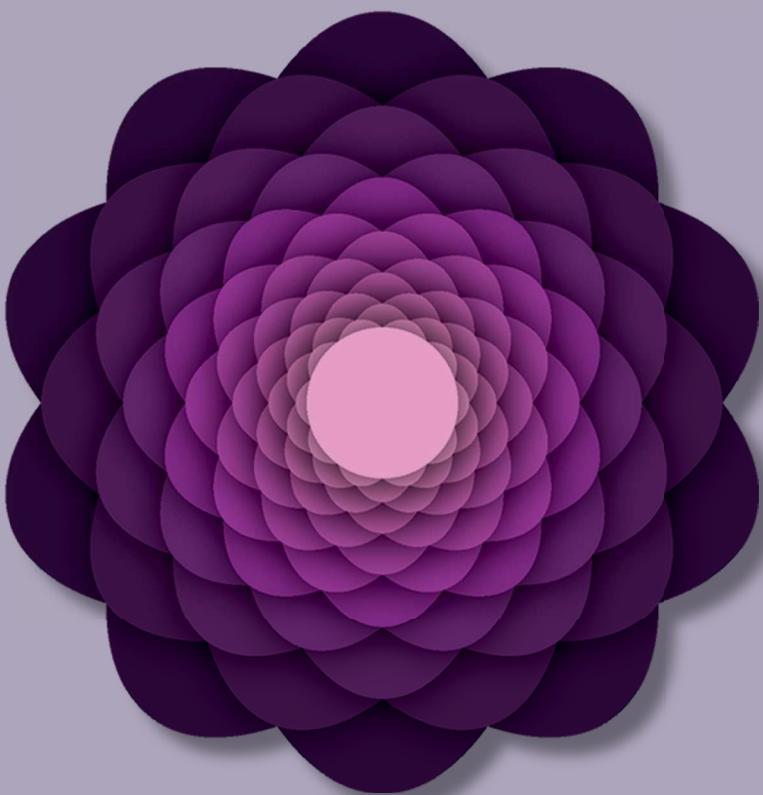

Švedska kraljica u posjeti RH

Obilježavanja važnih datuma...

Ured Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom
Savska cesta 41/3, Zagreb
tel: 01 610 21 70
fax: 01 617 79 01
ured@posi.hr
www.posi.hr